

MLADIKA

LETO II. - ŠTEV. 10

OKTOBER

MLADIKA

1958

10

IZHAJA VSAK MESEC

Uredila

Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Sergij Vodopivec: 29. oktober...	162
Neva Rudolf: Moss Vale	163
Istran: Greh pozabe	163
S Korošci	163
Maks Šah: Zvezde ugašajo	164
J. P.: Naši grunti	164
Neva Rudolf: Južni križ	166
Jože Peterlin: Velika šola na Krasu	166
Dr. J. Prešeren: Clovekove pravice do lastnine	168
Miranda Zafred: Otroci vprašujejo	170
Franc Jeza: Moč ljubezni	172
Dr. Janez Vodopivec: Zgodovina filozofije	172
Martin Jevnikar: 13. knjiga Karla Mauserja	173
Mirko Javornik: V vinogradih Evrope	175
Radio	176
Radijski program za oktober	177
Film	179
Za kratek čas	180

Uredništvo in uprava: Trst, Via Trento 2 - Gorica, Riva Piazzutta 18

Poštni čekovni račun št. 11-975

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

DEKLE

Dobila sem delo pri družini, ki ji gre precej dobro. Gospodar in gospodinja sta v službi, gospa ima še nek postranski zaslužek. V začetku sem se počutila pri njih prav dobro. Zdaj pa samo gledajo, kako bi mi naložili čim več dela in da bi ga v čim krajšem času opravila. 120 lir jim pomeni velik izdatek. Hiše sem se že navadila in mi je težko pustiti družino, a vzdržati bo težko. Kaj naj naredim?

Če ste že tako dolgo v hiši, vam ne bo težko omeniti gospe, da je za vas nekoliko preveč dela. Recite ji prijazno, da boste poizkusili dobiti kaj lažjega. Gotovo ste pravilno presodili, da vas res izrabljajo, zato lahko rečete, da ne morete vzdržati. Seveda se morate prej malo razgledati, ali bi res lahko kaj boljšega dobili. Mislim pa, da je bolje, da vi sami govorite in ne pošiljate kakega posredovalca. To bi utegnilo vso stvar prej pokvariti kot pa ji koristiti.

DUHOVNIKI - DELAVCI

Nekdaj smo veliko slišali in brali dolge razprave o duhovnikih delavcih. Ali je dokončno ta poskus prepovedan?

Zaradi poskusa duhovnikov v Franciji, da bi se čimbolj približali delavcem, je bilo že veliko kritik, že od leta 1933. Duhovniki — delavci niso hoteli biti propagandisti ali pa vzbujati pozornosti in hrupa s svojim delovanjem. Tisk se je, kot vedno, vrgele kot jastreb na senzacionalni primer ter prinašal razna površna in neresnična poročila ter povzročil s tem veliko škode.

Bodimo odkriti: lepa in dobra iniciativa je za sedaj propadla. Poskus so ustavili. Zakaj?

Duhovniki, ki so živeli v tistem nizkotnem in zapuščenem delavskem okolju so se kmalu naučili rabiti izraze, ki so preveč spominjali na marksizem; niso bili za dostno pripravljene za tako delikatno in obenem težko delo; semeniška vzgoja jih ni usposobila za tak zahteven delokrog, in tudi fizično niso bili zmožni vzdržati dvojno delo: težko osemurno delo ponoči, duhovniško pa zvečer. Te duhovnike je marsikdo gledal z nezaupanjem, a nihče jih ni obsodil krivoverstva.

Morda so ti ljudje začeli toliko let prej, ko niso bila še tla pripravljene

na. Rim pa ni »prepevedala« duhovnike-delavce. Problem še vedno skrbno preučujejo.

Kljub vsem objektivnim in pravih kritikam moramo biti hvaležni francoskim katoličanom, ki so pokazali toliko poguma, da so tvegali nek poskus, ki se bo uresničil čez leta.

Vodstvo gibanja duhovnikov-delavcev dela noč in dan. Do sedaj so si nabrali veliko izkušenj, videli, kje je Ahilova peta in tako se pripravljala neka solidnejša stvar.

Zakaj nimamo podobnega poskusa tudi drugod? Ali ni potreba? V Nemčiji, da vzamemo en primer, je tudi nekaj podobnega, ali tam so imeli duhovniki druge možnosti, ker je tam drugačen ambjent; tam se namreč ni oddaljil delavec toliko od Cerkve kot v Franciji ali v Italiji. Polovica nemških bogoslovcev dela med počitnicami v tovarnah. Tudi v Italiji je veliko zanimanja za ta problem.

KAKO JE S KULTURNIMI DOMOVI?

Svoj čas ste poročali, da bodo zgradili v Rojanu kulturni dom in tudi o Slovenskem kulturnem domu, za katerega je dala denar Italija, ste rekli, da boste kaj poročali. Zanima me, kako je z domovi.

Slovenski kulturni dom, za katerega je dala italijanska vlada denar, da se gradi po sporazumu med Jugoslavijo in Italijo, ima poseben gradbeni odbor. Ta je dal izdelati načrte in je tudi začel z gradnjo. Pred več meseci smo slišali, da je premalo denarja, vendar ne vemo kaj točnega. Za kakršno koli izjavo je merodajen odbor, ki je denar dobil. Seveda pa zanima vse Tržaške Slovence to vprašanje. A ker je stavba očitno namenjena samo enostrankarskim organizacijam, saj so baje že vnaprej razdeljeni prostori in je določeno, kdo bo imel tam prostor, ne more nihče drug kaj točnega vedeti kot lastniki.

Za rojanski Marijin dom pa zbirajo Slovenci mesečne prostovoljne prispevke. Seveda gradbeni odbor zato ne razpolaga s takimj vsotami kot v prvem primeru. Vendar nabirke mesečno rastejo in je — kot smo slišali — že načrt odobren. Z gradnjo bodo začeli takoj, ko dobijo odobritev uradno rešeno. O nadaljnjem delu bomo več poročali.

Posamezna številka Mladike stane 100 lir, po pošti 120 lir. Celoletna naročnina (12 številčk) 1200 (1400) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 3 dol.

Naročnina za ves letnik v Avstraliji 2 funta.

Sonce je sezorilo težke grozde. V breg nad morjem je dolge mesece upiralo svoje žarke in sladilo jagode v Barkovljah, Miramaru, Kontoveljskem hribu, Križu, Nabrežinskem bregu in še dalje v Goriških brdih in na naših njivah za morjem od Doline, Mačkovelj, pa tja do Dutovelj in Tomaja in čez.

Pospravljamo darove jeseni in jih odnašamo v svoje domove. Srca nam pojo pesem zoreče jeseni.

Znova se z ljubeznijo vračamo k svoji zemlji. V potu svojega obraza smo kopali in sadili. Zdaj je trud vsaj delno poplačan. Plačilo niti ni veliko, a v srcu se je nekaj zganilo: ta trenutek nam je naša zemlja ljubša in bližja.

Pospravili smo plodove, a še vedno je gruda topla. Legli bi nanjo in precejali drobno zemljo med svojimi prsti.

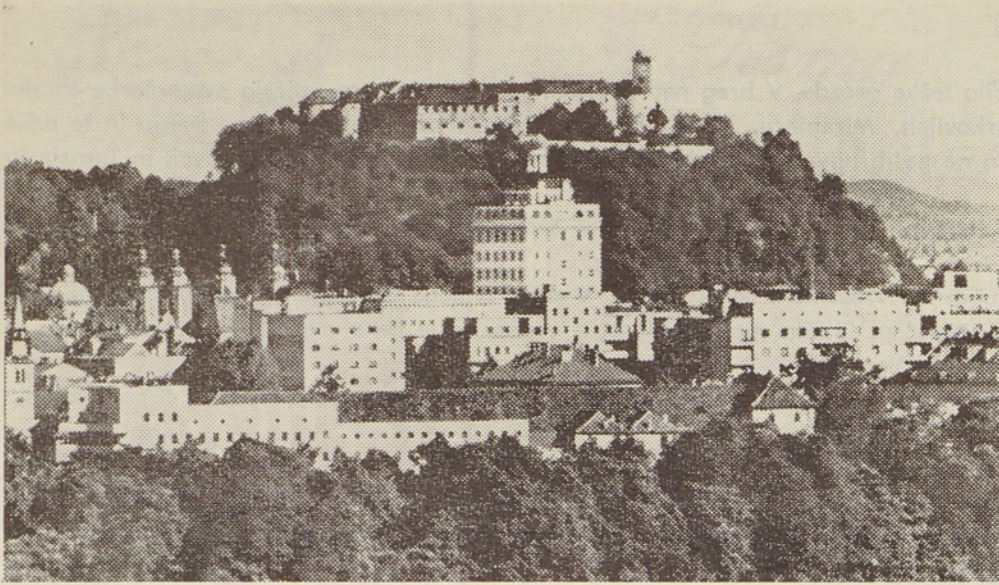
Vendar je lepo imeti svojo zemljo in živeti na njej...

Kleti so že praznično pospravljene, vanje prinašamo težke brente grozdja. Že dehti kipeči mošt. Hodimo od soda do soda in vsakega posebej božamo kot lastnega otroka.

Čudovita je pesem vina.

*Prijatli, obrodile
so tte vince nam sladko,
ki nam oživlja žile,
srce razjasni in oko...*

29. OKTOBER

Vsak narod se spominja najlepših in najveličastnejših trenutkov v svoji zgodovini: proslavlja zmage v bojih za neodvisnost, slavi rojstne dni svojih državnikov, osvoboditeljev in kulturnikov, poveljuje uspehe in napredek v zgodovini. To je znak, da narod živi in da hoče črpati moči in poguma v preteklosti za svojo bodočnost.

Naš narod, raztepen na vse vetrove sveta, razdeljen na več držav, proslavlja praznike narodov, katerih podanik je. A dva narodna praznika imamo vsi Slovenci, pa naj živimo kjer koli: 8. februar, to je Prešernov dan in 29. oktober, to je dan osvobodjenja izpod tisočletnega germanskega jarma.

Bližamo se drugemu našemu narodnemu prazniku v letu. Pogosto se vse premalo zavedamo, kaj nam pomeni. Svoboda po nekaj letni zasedbi je prelep dogodek; osvobodjenje izpod odvisnosti, ki je trajala tisoč let, ta dogodek pa je veličasten in nepozaben.

Prelistajmo kratko zgodovino: Leto 1918. Še grme topovi na frontah — ves svet v plamenih, dunajski parlament zaseda in tam, sredi požara in sredi bajonetov govori sin našega malega naroda, dr. Anton Korošec. Zahteva Zedinjeno Slovenijo.

Tisti trenutek je to veleizdaja. Toda to zahtevo je podprl ves narod, to izjavo je prvi podpisal slovenski škof dr. Anton Jeglič v Ljubljani. Slovenski zastopnik izjavlja, da Avstrija nima toliko vislic, da bi pobesila vse, ki govore po njem.

19. avgusta 1918 je ustanovljen v Ljubljani Narodni svet, proti koncu septembra v Zagrebu Naroda večja kot skupni vzporeditveni organ slovenskega in ostalih narodnih svetov južnih Slovanov v Avstriji. 16. oktobra ponudi cesar Karel notranjo samoupravo ter federativno ureditev Avstrije. Slovenski zastopniki izjavlja: »Veličanstvo, prepozno je!« 28. oktobra je vladar prisiljen na osnovi Wilsonove listine o samoodločbah, priznati pravico do popolne odcepitve narodov od države. 29. oktobra so to storile vse slo-

venske, hrvaške in srbske dežele v Avstriji. Njihovi narodni sveti so oklicali samostojnost in se povezali z Narodno večo v Zagrebu; njen predsednik je Slovenec dr. Korošec.

29. oktobra 1918 torej v Ljubljani prevzame vso oblast Narodni svet in jo razširi skoraj na vse slovenske pokrajine. S tem prične živeti Združena Slovenija. Narodni svet že čez dva dni, to je 31. oktobra, proglasi Narodno vlado za Slovenijo. Njen prvi predsednik je dr. Josip Pogačnik, ki ima za sodelavce še 12 ministrov — poverjenikov. Narodna vlada za Slovenijo takoj odpravi stoletne meje, ki so razdvajale slovensko zemljo. Ljubljana postane resnična in dejanska prestolnica Slovencev.

Kako so se kasneje razvijali dogodki, vemo. A mi se spominjamo tistega 29. oktobra, ko smo Slovenci vstali iz tisočletnega suženjstva. Zato ta dan proslavljamo brez razlike strankarstva; edini smo kot je bil tedaj ves narod edin, čeprav je bil v prvi vrsti tedaj slovenski duhovnik — Korošec.

8. februarja proslavljamo svojega največjega peva, ki je dvignil našo umetnost naenkrat na tedanjo evropsko raven. Ta dan proslavljajo tudi šole na Tržaškem s kratko proslavo po tretji učni uri.

29. oktober do zdaj še ni uradno priznan, a priznala so ga naša srca in naša kri. Zato ga bomo slavili, kjer koli živimo. Ta dan je za nas praznik: praznik življenjske sile, praznik odpora proti zatiranju, praznik poguma in praznik narodnega in človečanskega ponosa. To je tisti svetli dogodek v naši zgodovini, ki nam vliva volje in moči za življenje, ki lomi verige hlapčevstva in nam vzravnava upognjene hrbte.

29. oktobra bomo posvetili vse misli svojemu narodu. V prazničnih oblekah bomo šli po poslih in v šole, predvsem pa s prazničnim razpoloženjem v svojih dušah.

SERGIJ VODOPIVEC

Morda se zdaj pokaže dolina. Zaraslo grmičevje in enolične plezalke se bodo naenkrat sprevrgle v veselo rumeno luč. Na levo? Morda na desno? se bo vsak čas odprl gozd, pokazali se bodo vijoličnozeleni skladi gora, namesto rjave trave. Morda nenadoma zadiši izza skromnega griča po novoletni svežini in bodo izginila požgana grmičja in bela debela gumijevcev. Vsak čas.

Cudeža zazeleneh popkov brez in lip in vrb pa ni. Vse je pust, enolično. Ista negibna drevesa, enakomerno padajoče ravni, umazane ovce in raztreseno govedo. En znan glas: skeleče črikanje škržatov. Ena domača podoba: gmajna. Samo da je tu zakrita z barvo ognja in rjavih saj.

In vendar imam rada ta spreminjajoči se trenutek, ko se stapljata podobi domačega in tujega sveta. Barve se prelivajo druga v drugo, občutja dobivajo samo spreminjajočo se obliko. Svet ostaja isti. Tisti svet, ki mu pravimo življenje. Toplota pušče razdaja prijetno varnost, belo nebo se je sklonilo bliže. Tihe barve počivajočih stvari vibajo v mirni večer.

V to gladko nemo zemljo ležem in te nežno pokličem iz spomina. Hotela bi zaživeti vse trenutke znova, otipati vsak listič hrastove vejice in šopkov deteljnih cvetov. Da bi mi dali vonj in barve in dotik in sladkost vsakega dneva, doživetega v veselju.

Vem, nekje za vsemi grmi in griči in gmajnami je morje. Tam prihajajo mali zeleni vali drug za drugim na prod in se ustavljajo ob školjkah s čudno zavitimi hišicami. Zvrtničena morska trava se kopiči v preperelih rumenih kosmih med penami brizgajoče vode. Ležeš v tisto dišečo vodo in

O sestra iz mladih dni, kje si utonila?
Glej: pašnik, gozd in dom in pot in njiva
odkar te ni, se v molk moreč zakriva
očitajoč: zakaj si nas pustila?

Kako je siva mati se solzila,
ko si odtrgala se od ognjišča
domačega kot od svetišča
in si na nepovratno pot krenila.

In kmalu vpil te blesk je velemesta:
zdaj tujec je nastavil svoje vabe
in padla si v naročje mu — nevesta.

Si privolila, sestra, v greh pozabe...
Ondan ob morju prala si plenice
in pela v glasih tuje govorice —

ISTRAN

Greh pozabe

srkaš življenje. Dve sinjini se stikata, svet je samo še sivomodra polobla, kjer vsaka kapljica žari v zlatu. Z rokama leno utripam po vodi, na mokre zaprte veke mi riše sonce čudne mavrične kolobarje. Zelene jase sredi hoj so to, častiljive katedrale sredi šumnih trgov, hiše, obsijane v vijoličnem mraku zahajajočega sonca. In čez vse skrivnostni nasmeh bizantinskih svetnikov, zlate ikone in skrivnostne temne oči.

Tedaj te pokličem. Nič ni važno, ne samota in ne tujina. Kot oklep iz živega ognja se dvigneš. Dotipam te z roko. Skočim s čeri in čujem za seboj pljusk. Povsod si. Nasmehnem se. Kot en zlat datelj si; divji arabski konj, ki stresa z grivo in se igra z ognjenimi krogli. In pesem si. Ni to plaha popevka, ki jo v hipu mlade prešernosti zasanja komaj vzvelo srce. Ni več ena drhteča prošnja, ki jo osamele ustnice šepčejo v temne večere in duše krike hrepenenja med rjuhe. Zdaj nočem več poslušati vetra, ki se naslanja na polkna. Nočem več srepeti v enakomerno nihanje stare svetilke. Zdaj je divji šipek zagorel v sijočem valovanju žgočega poletja. Zdaj gorim in ne morem več tajiti ognja. Stopamo po ostrih žoltyh mivki in vem: vsak hip mi prinaša tebe, bliže in bliže.

Nad razpotegnjenimi gmajnami se je dan nagnil. Na poti v Moss Vale smo skupaj pričeli novo leto, moji tujci. Držimo se za roke, veliki avtomobil brzi enakomerno, vročina ne pojenjuje. Vključeni smo v isto okolje, zapredeni vsak v svoj značaj.

Peščeni veter silí v nosnice in oči. Obzorje je širše in obsežnejše kot da je Bog povečal svet svobode v brezmejnost. Pa se zazdi, da je vse brez konca: vijugasta pot in gmajne in evkalipti.

Znočilo se je. V Moss Vale smo. Majhen letoviški kraj — je bil vreden te dolge poti? In še: so bila ta leta skrbi in dela vredna izkušenj, ponižujočih dognanj, srečavanj s tujci, ki so pomenili več od bratov?

Obrniva list na koledarju. Odpriva široko na stežaj obe okni, da nama more avstralska noč v srce: toplá, sladka avstralska noč.

S Korošci

Te dni se ponovno Koroški Slovenci bore za svoje narodne pravice. Avstrijska mirovna pogodba določa, da so na južnem Koroškem ljudske šole dvojezične. Do zdaj se je to tudi izvajalo, čeprav so pogosto učitelji znali premalo slovenščine, da bi jo mogli uspešno poučevati.

Pred kratkim pa je izdal deželni glavar odlok, da se ukinja pouk slovenščine. Seveda je ta odredba v nasprotju z državnimi zakoni, dunajska vlada sama pa bi morala take odredbe takoj zabraniti.

Dvignil se je val ogorčenja med vsemi Slovenci, ki združeni zahtevajo, da odredba ne stopi v veljavo. Preteklo leto so po dolgem boju dosegli svojo slovensko gimnazijo v Celovcu, zdaj bi hoteli nemški šovinisti doseči, da bi otroci ne znali slovenščine, ko bi želeli vstopiti iz ljudske šole v gimnazijo. Tako slovenska gimnazija ne bi imela učencev in je ne bi bilo več treba.

Gotovo, da bodo slej ko prej pravične zahteve zmagale. Zanimivo je, da tista vlada, ki toliko govori o zatiranju Tirolcev v Italiji, istočasno mnogo slabše postopa s slovensko narodno manjšino v svoji državi.

Dokler države tako postopajo z najbližnjimi narodi, istočasno pa govore o Združeni Evropi, se sprašujemo, kakšna naj bi bila ta nova Evropa. Mali narodi smo zreli zanjo, veliki so pa še daleč od nje.

Ziljanka v svoji narodni noši — čuvarica dediščine očetov

Naši grunti

Jesensko sonce se je uprlo v Kontovelski hrib, da je bilo toplo kot sredi poletja. Morje se je zrcalilo v podnožju hriba in imel si občutek kot da ti sega tako blizu, da boš lahko stopil vanj. Nad morjem in nad hribom pa se je bočilo sinje nebo, ki ga je samo bel oblak dima rezal počez — ostanek raketnega letala, ki meri daljave in višine.

Hrib je oživel. Trgači se sklanjajo k trtam in odrezavajo težke, lepe grozde. Jagode so dozorele, zadnji vinogradniki spravljajo pridelek.

Praznik je v vasi. Sorodniki, znani in prijatelji so se sešli. Res da ni bilo vseh takrat, ko je bilo treba kopati v vinogradu in opravljati drugo težko delo. Vendar Jernej rad postreže, vesel je danes, ko je trgategv in kako ne bi delil veselja s prijatelji!

Trgači pojo. Bolj počasni delavci so sicer, ker niso vajeni dela in ker mislijo, da je za gospodarja že to zadosti, da so nekaj škafov grozdja natrgali.

Jernej trga zadnjo vrsto v paštnu. Z njim je nevestin oče s Katinare. Moža se imata pač pomeniti to in ono: o ta mladih, kako si bodo pomagali, kako je bilo, ko sta se onadva poročila in podobno. Potem se sivolasi Jernej zagleda v količke, ki jih je zabil v njegov vinograd inženir.

»Vidiš,« pravi, »toda bodo delali cesto. Toda med vinogradi. Menda bo šest metrov široka. Tako bodo vzeli tudi meni ta del vinograda. Zastonj. Pravijo, da smo lahko zadovoljni, ker nam bodo cesto napravili.«

»Kaj, da vas bodo kar razlastili?« je vprašal Marij.

»Saj je zmeraj ista pesem. Veš, kje je imel moj ded vinograde? V Miramaru! Pravil mi je, da je imel svoj vinograd prav tam, kjer

ZVEZDE UGASAJO

MAKS ŠAH

V Jernejevem je sredi vasi za cerkvijo stala Kovačeva domačija. Pri Kovačevih, kakor so dejali vaščani, je bila že od nekdaj kovačija na dobrem glasu. Kovaška obrt je prehajala iz roda v rod po najstarejšem, včasih tudi po edinem sinu. Vsak rod je nekaj izboljšal in povečal, tako da kovaštvo ni bila samo težka ampak tudi donosna obrt. V staro in zakajeno kovačnico na oglje je posvetila elektrika, ki ji je bližnji potok poganjal turbino. Od blizu in od daleč so se potegovali in ponujali vajenci, da bi se izučili v dobre pomočnike in mojstre.

Še pred kratkim je gospodaril kovač Štefan z ženo Lizo in edinim sinom Nejcem, katerega je oče izučil kovaštva z namenom, da mu, kot je pri hiši navada, prepusti domačijo in obrt. V hudi zimi se je oče Štefan močno prehladil. Golorok in ves poten je delal pri ognju. Z razbeljenim kosom v kleščah je stopil iz kovačije k potoku, da bi ga ohladil. Ledena voda je opravila svoje, a ostri mraz se je zajedel prepotenemu Stefanu v kri. Še isti večer je začel pokašljevati in naslednjega dne je obležal. Ni se dosti menil, saj je bil vaje takih prehladov. Toda ta je bil zanj usoden. Po desetih dneh so poklicali zdravnika in gospoda. Temeljit je bil zlasti gospod Jošt, ki je bil vaje bolnikov in smrti še iz vojnih poljan. Pogosto je gledal smrti v oči in se je le poredkoma zmotil. Ko si je Štefan olajšal vest, mu je gospod Jošt kar brez ovinkov dejal:

»Štefan, stvar je resna, napravite vse, kar je treba urediti za ta in oni svet.«

Štefan se ni prestrašil. Bil je že v letih, skoro sedem križev je že nosil, a nosil jih je tako, da so ga odkrito zavidali mnogi mlajši.

Ko je gospod Jošt opravil pri kovaču Stefanu, je naročil materi Lizi in Nejcu:

»Pazite na očeta, so zelo slabi, bolj kot sami mislijo.«

In gospod Jošt se ni motil. Še isto noč proti jutru je Nejc zopet poklical gospoda Jošta, ki je stopil k umirajočemu Stefanu. Ta je še prišel k zavesti, se poslovil in zaspal za vedno.

Vdova Liza in Nejc sta ostala sama. Težko je reči, kdo je bolj pogršel, ali hiša gospodarja, žena moža ali sin očeta. Nejc ni delal očetu težav in skrbi, zdaj pa tudi materi ne. Umevno je bilo, da bo moral lepega dne prijeti resno za delo in voditi dom in kovačijo.

Dokler je bil še živ oče Štefan, je Nejc lahko izostajal iz kovačije. Le če je bilo veliko dela, ki je terjalo več rok, ga je oče poklical na delo, sicer pa je bil oče rajši sam pri ognju. Nejcu je bilo pa tudi tako prav.

Ob očetovi smrti je Nejc zaprl in zaklenil kovačijo. Minili so dnevi in tedni, a je ni odprl. Ljudje po vasi so se že spraševali, ali mladi ne misli nadaljevati z obrtjo. Lizi in Nejcu pa je bilo hudo začeti. Prvi udar po nakovalu se jima je zdel kot glas mrtvaškega zvona. Mesec dni po očetovi smrti se oglasi pri Kovačevih pismonoša z vabilom na sodnijo zaradi zapuščine in prepisa. Mati Liza je morala v mesto. Šla je k sosedu, da bi jo potegnili z vozom. Sosed se ni obotavljal, le prosil je, če bi Nejc pritrtil Iči podkev, da se ne bi na poti zbosila. Mati Liza ni pomišljala. Naročila je, naj kar naslednje jutro pripeljejo Ičo v podkovo, da bo že ona naročila Nejcu, da bo zakuril in pripravil vse potrebno. Nejcu in materi je bila ta prilika dobrodošla. Sosedom pa tudi, saj so tako imeli zopet v vasi prepotrebne kovača. Ko je Nejc pripravil vse potrebno, je mislil, da bo podkoval samo sosedovo Ičo. Pa se je zmotil. Gospodarji po vasi so zvedeli, da bo nastopil nov gospodar pri Kovaču. Pripeljali so toliko konj, da je imel Nejc dela ves dopoldan. To je bil Nejčev prvi samostojni nastop. Nejc se je dobro obnesel in gospodarji so bili zadovoljni. Nikomur se ni mudilo domov, ne tistim, ki še niso prišli na vrsto, ne onim, ki so že opravili.

Naslednjega dne je Nejc ostal sam doma in urejal kovačijo. Mati Liza se je odpeljala v mesto na sodnijo. Vrnila se je šele proti mraku, čeprav je opravila vse že v dopoldanskih urah. Zvečer sta mati Liza in Nejc sedela sama pri večerji. Nejcju se ni ljubilo govoriti, mati pa ni vedela, kako bi začela. Naposled je le spregovorila:

»Necj, zjutraj sem bila na sodniji zaradi domačije. Da ne bo nepotrebnih poti in stroškov, sem dala že sedaj vse prepisati nate. Jaz tako ne vem, kako dolgo bom še... Tako je najbolje. Saj se lepo razumeva in jaz ne maram biti kot tisti, ki pravijo, ti meni luč, jaz tebi ključ... Naša domačija prehaja v novi rod. Glej, da bo ostalo vse na dobrem glasu kot je bilo doslej. Ti si odslej gospodar in dobro bi bilo, da misliš že tudi na gospodinjo...«

Nejc tega ni pričakoval. Vedel je, da bo moral nekoč prevzeti domačijo, da pa bo kar na lepem postal gospodar, tega ni pričakoval. Pogledal je mater, se ji z nasmehom zahvalil rekoč:

»Mati, tudi če je zapisano drugače, naj ostane pri hiši vse kot je bilo, kot smo bili vajeni doslej...«

Materi je bilo tudi prav tako.

Sedlarjeva družina je bila revna, le otrok je bilo toliko, da so se vsi čudili, kako jih moreta Sedlarja prehraniti in obleči. Najstarejša, Lenka je šla že v dvajseto leto. Bila je lepo, krepko in zdravo dekle, svetlih las in plavih oči. Izučila se je za šiviljo in delala za dom in sosede. Ves dan je presedela pri delu, da jo je zvečer kar bolelo v hrbtu. Toda dela je bilo veliko, denarja pa je bila hiša zaradi tolikih ust tudi potrebna. Oče je s svojo obrtjo malo zaslužil. Hodil je na dnino in gospodarji so mu plačevali v živežu. Kolikor pa je bilo pri hiši potrebno denarja, je bilo vse na Lenkinih ramah. Ker je bila Lenka skrbno dekle, so oči mnogih, tudi bogatih kmečkih sinov, rade obstajale na Lenki, ko se je od nedeljah po pozni maši s svojimi prijateljicami ustavljala pred cerkvijo, da so si kaj povedale. Pogovor se je sukal vedno o oblekah, ali ima dosti, kdaj bi lahko kateri kaj naredila, preuredila in podobno. Fantje, ki so stali nedaleč v krogu pod košato lipo, so radi pogledovali preko sosedovih ramen na dekleta. Večkrat kakšen sploh ni vedel, o čem govore, tako se je zagledal v gručo deklet, jih opazoval in si na skrivnem v srcu iskal svojo izvoljenko.

Tudi Nejc je rad pogledal za dekleti. Bil je lep fant, odkrit družabnik, nihče ga ni imel ne za skopuha, ne oderuha, niti bahača niti revo. Fantje so ga zelo cenili. Pa tudi dekleta, zlasti ona, ki so že mislila na lasten dom, so rade videle Nejca. V mnogih je tleta tiha želja, da bi jih tudi Nejc opazil, saj so vedele, da bo Nejc prvi, ki bo šel pred oltar. Ugi banja je bilo veliko, zlasti ko so zvedeli, da je mati Liza Nejcju že vse prepuščila. Gospodar pa brez gospodinje! Zmajevali so sosedje in sosede, ki so imeli godna dekleta, ki bi bila primerna na Kovačevem domu. Nekateri neučakanci pa so ga kar naravnost vpraševali, kdaj se bo splašil in kaj izbral. Nejc pa je mirno odgovarjal:

»Saj še povsod vidim očeta in ne kaže, da bi že bila pri hiši gostija, ko smo komaj sedmino opravili.«

Pa je tudi Nejc začel resno misliti:

»Kaj če zbolijo mati? Kdo bo gospodiril? Kdo jim bo postregel?«

To mu je dalo misliti. Toda kam naj se obrne? Kje začeti? Kje izbrati? Poznal je vso vas in še več sosednih, pa se ni nikjer ustavil. Mnogi so mu zastoj svetovali in napeljevali. Pa ni šlo. Vsi so slabo izbirali in Nejc je bil neomajen. Nekega dne po kosilu je Nejc mater kar naravnost vprašal:

»Mati, kaj sodite o Lenki? Bi bili zadovoljni z njo pri naši hiši?«

Mati Liza je bila zadovoljna. Imela je le ta pomislek, da je Lenka hudo bleda za svoja leta. Pa to je rekla zato, da je pač nekaj rekla.

Se isti večer se je Nejc oglasil pri Lenki in jo poprosil, če bi lahko prišla materi nekaj pomerit. Lenka se je brž odpravila in šla kar z Nejcem skozi vas. To je bilo za vso vas dovolj, da so takoj sklepali, da se je Nejc odločil. Ko je bila Lenka v hiši pri materi Lizi, jo je ta kar naravnost vprašala:

»Lenka, vidiš, pri nas tako potrebujemo gospodinjo. Nejcju si vseč, pa ti tega še ne upa povedati. Pomisli malo!«

je danes ribnik sredi grajskega devinskega parka. Maksimilijan je hotel imeti lep vrt pred gradom, da se je gospoda lahko sprehajala in je vzel naše vinograde.«

»Pa je to gotovo, da bodo delali cesto?« je spet začel Marij.

»Inženir je že večkrat meril. Potem je vse utihnilo. Zdaj pa mislijo zares. Tako bodo ti pašni morda že prihodnje leto manjši. Žal mi je zanje, ker sem šele pred kratkim zasadil nove trte vanje.«

»Tistim, ki imajo tamle zraven tvojeja vje zaraščeno, bi bilo vseeno, če jim kos odrežejo, tebi, Jernej, pa vem da ni. Kako pa da je toliko grunta tam neobdelanega?«

»Ne marajo delati. Rajši gredo po svetu ali pa samo v tovarno. Preveč komodni so postali ljudje in zato naši grunti propadajo in prihajajo v druge roke, ki so pridnejše.«

»Res je, da je delo v tem bregu naporno,« je povzel Marij. »Vendar pa, ko obrode trte, ni trud zastoj.«

»Seveda ni lahko delo in težko je nositi brentače po teh ozkih poteh,« se je razvnel Jernej, »vendar pa je tudi toliko veselja ob tem. Jaz sem hodil 45 let vsak dan po tejle poti doli na Miramar v službo v pristanišče in se po njej spet vračal, ker ni vozil še avtobus kot danes. In ko sem prišel iz pristanišča, sem hitro prijel za delo na gruntu. Zdaj pa, ko sem upokojen, bi najbrž umrl, če ne bi imel svojega grunta. Med trtami sem zares srečen.«

»E, tudi na Katinari dela morda še kakih 10% naših ljudi, čeprav je včasih delalo vse. Tudi pri nas je vse premalo veselja in zvestobe gruntu.«

Jernej je uprl svoje žive oči v moža poleg sebe in dejal: »Kaj misliš, ali bodo mladi ljudje spoznali, da s samimi motornimi vozili ne bodo užili nikdar vse sreče in da drve v smrt. Morda pa jih bo vendar na kakšen način spet ta zemlja osvojila, saj jim na tisoče ponesrečencev govori, naj ne drve v svet in na tisoče pisem izza oceana pripoveduje, da je najlepše doma...«

»Morda...«

Velika šola na Krasu

Ze davno prej, preden sem bil prvič v Tomaju, sem vedel zanj. Vedel sem, da je tam grob kraškega pevca Srečka Kosovela in vedel, da so tam šolske sestre, ki odpirajo slovenski mladini z vsega Krasa gostoljubna vrata in v ljudski in v gospodinjski šoli opravljajo veliko prosvetno, krščansko vzgojno in narodno delo.

Te dni je preteklo 50 let, kar je pričela gospodinjska šola delovati. Obiskal sem č. Mater Urbano Gorjup, s katero je zvezan največji uspeh in rast tomajske postojanke, sestro, ki pozna domalega ves Kras in Kras njo. Poprosil sem jo, da bi mi povedala nekaj iz svojih spominov.

Iz kronike tomajskega zavoda je č. s. prednica navedla nekaj podatkov:

»Leta 1898 so se naselile šolske sestre v Tomaju, kamor jih je pozval msgr. Urban Golmajer, dekan v Tomaju. Sezidal jim je skromen dom in jim poveril nalogo, naj bi skrbele predvsem za krščansko vzgojo ženske mladine, sledeč besedam velikega papeža Pija IX.: Dajte mi dobrih krščanskih mater in spreobrnil bom svet.

Sestre so najprej pričele z ljudsko šolo, pionirka med njimi, s. Mar. Beatrika Teršavec pa je 1906 dala sezidati novo poslopje za internat, leta 1908 pa poslopje za gospodinjsko šolo.

V jeseni 1908 se je začel prvi tečaj. Obiskovalo ga je 12 učenk. Do prve svetovne vojne mu je sledilo še 6 tečajev, ki jih je obiskovalo skupno 125 gojenk. Med svetovno vojno je bilo poslopje zasedeno od vojaštva. V tem času so bili po šest tednov trajajoči tečaji za okoliška dekleta.

Od leta 1919-20 do leta 1942-43 je bilo skupno 26 tečajev. Po drugi vojni je bil zadnji gospodinjski tečaj v Tomaju 1946-47.

V letih 1928-29 in pozneje v letu 1937-39 je vodstvo zavoda pozidalo in razširilo poslopje, tako da je bilo v njem prostora za 30 gojenk. Naše delo v Tomaju se je tedaj končalo 1947. Zadnje sestre so morale oditi iz Tomaja 1949. leta. Zelele smo med drugim svoje delo nadaljevati tudi na Tržaškem.»

V čem vidite največjo nalogo Vaše gospodinjske šole?

»Namen gospodinjskih tečajev je, s teoretičnim in praktičnim poukom pripraviti mlado dekle na njen bodoči in vzvišeni poklic žene, gospodinje in matere. Družine pa

Lenki je kar zaprlo sapo, čelo se ji je oznojilo in je takoj odgovorila:

»Teta Liza, tudi meni je Nejc všeč.«

V tem je vstopil Nejc:

»No, sta pomerili?«

Mati je dejala:

»Da, da, pomerili in tudi zate uredili. Tu imaš Lenko in sedaj poprosi še njene starše. Bog vaju blagoslovi, da bi bila srečna.«

Lenki je mati takoj ponudila prigrizek, a dekletu ni šlo v slast. Bilo je vsega preveč naenkrat, vse tako hitro, nepričakovano, a vendar srečno, da je bila kot omotična.

V mraku je Nejc pospremil Lenko proti njenemu domu. Spotoma ga je prosila, naj je nocoj še ne pospremi do hišnih vrat. Ko sta se pri vrtnih vratih za hišo poslovila, sta si prvič podala roke. Nejc je zadržal nežno Lenkino roko v svoji močni dlani. Lenka se je čutila v Nejčevi roki tako varno, da je povesila glavo in jo naslonila na Nejčevo ramo.

»Nejc, lahko noč!«

Nejc se je raznežil in jo poljubil. Tisto noč Nejc in Lenka dolgo nista mogla zaspati. Mislila sta drug na drugega, oba polna vedrih načrtov za skupno življenje.

V nedeljo popoldne se je Nejc oglasil na Lenkinem domu in prosil njene starše za roko. Težko je bilo. A nazadnje življenje zahteva svoje in božja volja je taka, da otroci zapuste dom, očeta in mater, brate in sestre ter gredo v življenje s tistim, ki so si ga izbrali po svojem srcu.

Lenka je postala dobra žena Nejcu, skrbna gospodinja na domačiji in veselje materi Lizi, kateri se je zdelo, da je sedaj začela novo življenje. Zelela si je samo, da bi kaj kmalu pestovala vnuke in tako zopet opravljala kaj koristnega pri hiši. Ni še preteklo leto dni, ko se je materi Lizi izpolnila želja. Zopet je morala prijeti za delo, kajti Lenka je oslabela in še po de-

NEVA RUDOLF

V zlati tišini spokojen
in bridek Južni križ.

Južni križ

S sanjami, z vero v življenje
čakam te, moj paradiz.

V te divje nevihtne čase,
v sikanje brezupnih dni

greje me v burji en spomin,
ena beseda v meni živi.

V zamolklem večeru vzdrhtevam,
pomešam svoje s tvojimi lasmi

in molim. In v megli samote
iščem z ustnami tvojih oči.

setih dneh ni vstala. Mali Nejček je prve dni krepko jokal in bil v veselje vsem. Toda petnajsti dan je hišo odela žalost. Prvi je nehal jokati Nejček in še isto noč sta zajokala Nejc in mati Liza za Lenko. Lenka ni vzdržala. Ko so ji odnesli malega Nejčka, je Lenki še pozlilo. Bolezni se je pridružila še žalost in srce ji je odpovedalo. V skupni krsti so pokopali mater in otroka.

Nejc ni mogel jokati, ne razumeti. Niti leto dni sreče! Komaj se mu je sreča očetovstva nasmehnila, ko je vzel v naročje malega Nejčka, ga je že moral položiti v mrzlo naročje blede Lenki, v krsto, za vedno, v grob.

Ob odprtem grobu je gospod Jošt dejal:

»Z veseljem smo pred letom dni blagoslavljali novo družinsko srečo, pa že stojimo ob grobu te sreče. Božji načrti so nam nedoumljivi... Molimo za večni pokoj mrtvim in v tolažbo živim...«

Ko so poslednje grude zakrile grob, je Nejc še vedno nepremično stal ob svežem grobu. Bilo mu je tako hudo, da si je želel, da bi tudi on sam legel v sveži grob.

Zavod šolskih sester — Tomaj na Krasu

Nejc je postal samotar. Izguba Lenke ga je tako potrla, da ni bil več za nobeno delo. Posedal je brez dela v kovačnici, postajal ure in ure ob grobu ali pa preklečal v cerkvi zatopljen v molitev in spomine na razdrto srečo. Pretekli so meseci, a Nejc je ostal vedno enak. Pretresli so ga šele vojni dogodki, ko je vojna posegla tudi v Jernejevo.

Ko je zvečer cerkovnik zvonil v spomin pokojnim, je Nejca vsak dan streslo, da se je zamislil. Navadno je bil ob tej uri ob Lenkinem grobu ali pa v cerkvi. Nekega dne se je raznesel po vasi glas, da pobirajo zvonove za vojno. Bron naj zvonil mrtvim ali pa troši smrt.

V Jernejevem so imeli samo en zvon. Ko je Nejc slišal, da je v nevarnosti še ta edini zvon, ki je zvonil ob njegovi poroki in Lenki ob smrti in nato vsak dan, se mu je zoperstavilo, da bi isti zvon moral trošiti tudi smrt kot morilno orožje. S trojico zaupnih prijateljev je v temni noči snel zvon in ga zakopal ob svežem Lenkinem grobu, kjer zelena ruša še ni prerasla svežine. Nihče ni vedel, kaj se je ponoči zgodilo. Niti cerkovnik, niti gospod Jošt, ne vaščani. Drugo jutro zvon ni več budil in zvečer ni pozval mrtvim. Vaščani niso dosti spraševali. Mnogi so celo mislili, da je zvon že moral na fronto. Gospod Jošt je sicer nekaj sumil, a je vedel, da je bolje zadevo pustiti v miru. Tako bo ob poizvedbah bolj miren, ker ne bo ničesar vedel. Zvon pa je gotovo na varnem za svetlejše dni. Trdi dnevi in meseci vojne so počasi potekali. Veliko pomanjkanje in vojne grozote so bičale vse ljudi.

Na šentjernejsko nedeljo je bilo v Jernejevem farno žegnanje. To je bil vedno največji in najlepši praznik za staro in mlado. Toda letos ni bilo sejma, vrtiljakov, kramarjev, ne pokanja z možnarji, niti zvonjenja.

Na šentjernejsko nedeljo je bil praznik samo še v cerkvi, ob okrašenem oltarju in najlepšem mašnem plašču, ki ga je gospod Jošt rabil samo za ta praznik. Na oltarju sta goreli samo dve sveči in še to le ped veliki. Tudi za sveče je bilo hudo in ni ga bilo denarja, s katerim bi jih lahko kupil. Ob desetih je začela maša. Gospod Jošt, star in belolas, je dostojanstveno stopal za ministranti k oltarju. Korenjak po postavi in grča je v svojem srcu nosil bolest vse fare. Solza ni bilo nikdar v njegovih očeh, a če bi mogel, bi jih v svoji bolečini pretakal noč in dan. Pristopil je k oltarnim stopnicam in pobožno začel:

»Stopil bom k oltarju božjemu...«

Na koru je zadonela stara pesem k svetemu Jerneju, ki so jo peli samo enkrat v letu, na praznik svetega Jerneja. Pevci so zapeli občuteno kot še nikoli. Otroci, možje in žene po cerkvi so prenehali s svojimi molitvami in prisluhnili pesmi:

»Zvonovi dan's lepo pojo svet praznik se obhaja in v lepo cerkev priteklo pobožni vsega kraja.	Sklicuje praznik vse ljudi, mladeniče in stare. Kjer svet' Jernej se tud' časti, patron in varh' te fare...«
---	---

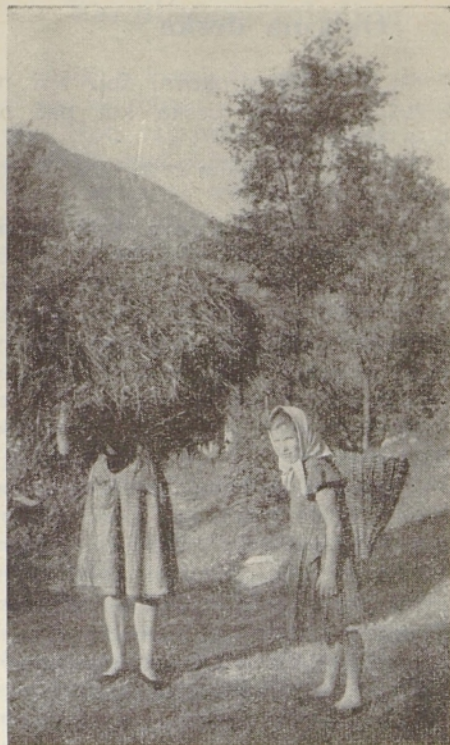
Po evangeliju je gospod Jošt odložil plašč in stopil na leco. Orgle so utihnile in grobna tišina je zajela vso cerkev, da so mnogi kar sapo zadrževali. Gospod Jošt je začel:

»Oznanil za prihodnji teden nimam, ker je naša bodočnost v božjih rokah...« Nato je začel s pridigo. Zamaknjen v oltar je zadržanim glasom nadaljeval:

»Pred štiridesetimi leti sem prišel v to faro in na šentjernejsko nedeljo prvič stopil kot vaš dušni pastir pred vse. Štirideset dolgih let, štirideset pridig o svetem Jerneju sem vam pridigal in vsaka je bila drugačna. Štirideset let sem med vami. Vedno sem vam govoril o poveličanem zmagoslavju svetnikov in našega zavetnika svetega Jerneja. Nisem vam govoril o trpljenju. Sveti Jernej je naš zaščitnik ne zaradi svojega trpljenja, temveč zaradi svojega zmagoslavja nad trpljenjem. Danes pa vam moram govoriti o trpljenju in vam vliti poguma v trpljenje, ki ga moramo prenašati...«

Tedaj se je gospod Jošt obrnil proti oltarju, sklenil roke in s tresočim glasom nadaljeval:

»Gospod, poslal si nam polno kupo trpljenja, da nas preizkusiš, če smo že dozoreli za tvoj vinograd. Naše trpljenje je strašno in prosim te, daj nam

Benečani odnašajo pridelke z njiv

so celice, ki sestavljajo narode in države. Dobra krščanska družina pomeni dober krščanski narod.«

Ali je mogoče dobiti dekletu v tako kratkem času zadostno gospodinjsko izobrazbo?

»V šestih mesecih, kolikor navadno trajajo gospodinjski tečaji, se dekleta že dobro privadi vsemu, kar ji bo v poznejšem družinskem življenju koristilo. Mnoge bivše gojenke, danes gospodinje in matere, se z veseljem in hvaležnostjo spominjajo srečnih dni, ki so jih prebile v gospodinjski šoli.«

Čemu naj bi predvsem služil lepi dom, ki ste ga postavile sestre tu, pri Sv. Ivanu?

»To poslopje smo zgradile z velikimi žrtvami. Vodile so nas želje, oživeti gospodinjsko šolo, ki smo jo pod silo razmer morale opustiti v Tomaju. Globoko hvaležnost dolgujemo prevz. g. škofu Msgr. Santinu in Msgr. Harnettu, ki sta nam blagohotno posredovala, da smo bile deležne podpor dobrodelnih socialnih organizacij in Visokega komisariata. Največ žrtev k uspelemu delu pa so doprinesle in še vedno doprinašajo naše plemenite in požrtvovalne sosesre tu in onstran morja, ki se kot marljive čebelnice trudijo in zbirajo — večkrat po drobtinicah — a vztrajno. Marsikaj zbero in polagajo na oltar skupnosti.

Vse te žrtve veljajo mladim slovenskim dekletom, je zaključila sestra Urbana. »Zveste besedam papeža Pija IX. in naročilu ustanovitelja, srčno želimo, dati priliko, da bi se slovenska dekleta pripravila za bodočnost.«

Delo, ki ga opravljajo šolske sestre med nami, je resnično tako nesebično in plemenito, da je spremenilo že marsikatero našo vas iz duhovne in narodne puščobe v prelep biser Slovenije; marsikje na Koroškem in marsikje med nami. Zato želimo našim dragim sestram mnogo uspehov pri njihovem nadaljnjem delu. Po svojih močeh pa jim bomo pomagali.

Jože Peterlin

Oglasna deska

Na rojanski strokovni šoli visi na hodniku oglasna deska kot pač na vseh šolah.

Pogosto se ustavim pred njo, ker me preseneča tole:

Skrbni ravnatelj te šole razobeša dan za dnevno, teden za tednom obvestila, da išče kako podjetje zdaj mizarskega vajenca, zdaj mehanika, šiviljo, kovača, prodajalko, tiskarja, mesarja... Vedno nova povpraševanja, vedno nove ponudbe. Opazil sem oglase že sredi šolskega leta, proti koncu šolskega pouka pa vedno več.

Vprašam, kako to. In ravnatelj pojasni, da so se mnogi učenci te šole pokazali kot zelo dobri in pošteni, strokovno zelo sposobni delavci. Dober glas pa seže v deveto vas, pravi slovenski pregovor. Tako so zvedela mnoga podjetja za slovensko rojansko šolo in si žele delavcev iz nje. Obračajo se na ravnateljstvo, da bi jim posredovalo. Med temi podjetji so nekatera zelo ugledna in si marsikdo želi biti zaposlen v njem.

Če kdo pravi, da ne more dati otroka v slovensko šolo, ker ne bo dobil dela, je to samo izgovor. Pošten in dober fant in dekle bosta našla vedno zaposlitev. Če bosta znala oba jezika, kakor to znajo slovenski učenci, je to za nje le prednost pred drugimi.

moči, da bomo zmogli, da bomo kos tej preizkušnji. Bojim se, da bomo obupali, če ti odtegneš svojo roko, svojo pomoč. Naša srca krvave. Telesna lakota, pomanjkanje, razbite družine, boleznin in žalost so naša vsakdanja skrb. Šibe vojne, reši nas, o Gospod! Vsak dan molimo, da bi nam skrajšal dneve tega trpljenja in bojim se, da bomo omagali, da bomo obupali. Gospod, ti, ki nikogar ne preizkušaš preko njegovih moči, prizanesi tudi nam...«

Tedaj je naenkrat završalo in se vse streslo. Votel tresk in grmenje, nato krik otrok in žena. Cerkvena okna so se razbila, s stropa se je vsul prah ometa. Zunaj pa se je čulo grmenje, eksplozije in ogenj. Letala so se spustila nizko nad Jernejevo in odvrгла svoje morilno breme. V cerkvi je nastala gneča, stok in jok. Ljudje so drli ven pri vseh vratih in klicali svoje. Otroci so vpili in jokali. Gospod Jošt se je hitro zdramil iz omedlevice. Ves prašen od ometa je stopil med ljudi in tolažil. Oddahnil se je šele, ko se je cerkev izpraznila. V cerkvi ni bilo nobene žrtve, niti težje poškodbe. Gospod Jošt ta dan ni končal službe božje.

Žalosten pa je bil prizor na vasi. Razvaline, ogenj, dim, vpitje ljudi in mukanje živine. Koliko je bilo žrtev in škode, tega ni nihče nikdar ocenil.

Zvečer pa je zavezniško poveljstvo sporočilo v svet: »Naša letala so danes z uspehom bombardirala sovražno postojanko in važno železniško križišče Jernejevo. Civilnih žrtev ni bilo...«

To je bilo kratko poročilo. V Jernejevem pa ni bilo sovražne vojske, nikdar železnice, kaj šele železniškega križišča. Saj še niti poštene ceste v vas niso imeli. Okupator je pridrvel v gorečo vas dve uri po strašnem bombardiranju in odpeljal vse, ki se niso pravočasno umaknili na planino, v gorske staje in senike k svoji živini. Med odpeljanimi je bil tudi Nejc. Kaj je moral pretrpeti Nejc tiste dni in naslednje mesece, ni zvedel nihče. Uničena je bila lepa domačija, mati zasuta in Nejc v internaciji na tujem.

Nejc dolgo ni mogel vsega razumeti, kar se je zgodilo v tistih dneh po šentjernejski nedelji. Strgan, umazan in lačen se je v vročih avgustovih dneh vozil v živinskih vagonih. Kam? Nejc ni spraševal. Če se je vlak ustavil, ni niti pogledal, na kateri postaji so. Vozili so se vedno le ponoči. Podnevi pa so stali v predorih ali pa zunaj pred naselji strogo zastraženi. Naposled so dospeli. Naložili so jih na tovarne avtomobile in zopet vozili

Človekova pravica do lastnine

Dr. Jože Prešeren

O zasebni lastnini in o delu se v naših časih veliko razpravlja. Ali naj se vpelje tak družbeni red, v katerem bo zasebna last služila za temelj, ali naj postane vse skupno? Na to vprašanje različno odgovarjajo. Nekateri hočejo, da se zasebna last odpravi, drugi se zanj zavzemajo. Kdo ima prav? Tudi v vprašanju dela so mnenja različna. Poglejmo, kako katoliški nauk rešuje ta vprašanja. Kaj uči o zasebni lastnini?

ZASEBNA LASTNINA

Pravica do zasebne lastnine nam pomeni sposobnost, svobodno razpolagati z nekim premoženjem. Ločiti moramo dve vrsti dobrin: dobrine, ki neposredno služijo uporabi, in dobrine, ki služijo za proizvodnjo drugih dobrin. O prvih so vsi enega mnenja, da jih človek lahko poseduje. Gre torej za proizvodne dobrine.

Cerkev uči, da je človekova naravna pravica biti tudi lastnik proizvodnih sredstev. Ta pravica izvira iz človeške narave, ki je duhovna in umna, svobodna in odgovorna za svoje vzdrževanje in za svojo usodo.

Ko cerkveno učiteljstvo zatrjuje, da ima človek naravno pravico do lastnine — zlasti papeži Leon XIII., Pij XI. in Pij XII. — se opira na sledeča dejstva:

Najprej poudarja, da je človek **duhovno bitje**. Vidi potrebe, ki jih ima sedaj in jih bo imel v bodočnosti, spozna pa tudi sredstva, kako jim bo mogel zadostiti. Zato mora imeti možnost, da si pridobi tvarnih dobrin, ki lahko postanejo njegova last. Če danes kaj ima, bo mogel poskrbeti za jutri. Država si ne more prisvajati pravice, da bo ona poskrbela za bodočnost ljudi, in jih ne sme ovirati, da bi si sami poskrbeli, kar jim je potrebno, **ker je človek pred državo**. Država ne more poedincev zatirati, marveč jim mora pomagati. Pravico in dolžnost, ki jo ima človek, da si s primernimi sredstvi zagotovi vzdrževanje, izhaja iz dostojanstva njegove narave duhovnega bitja.

Izkušnja uči, da je lastnina močna **obramba človekove osebe**. Kadar človek razpolaga s svojim premoženjem, čeprav skromnim, se lahko uveljavi kot svobodno bitje. Gospodarska odvisnost navadno povzroča duhovno nasilje. Vseeno je, ali je gospodar poedinec ali pa država. Odvisnost bi bila popolna tam, kjer bi bila družba edini lastnik, ki bi predstavljal ne samo gospodarsko, ampak tudi najvišjo politično, policijsko, vojaško in davčno oblast, kakor je to pri komunistični družbeni ureditvi.

Človekove pravice so v tesni zvezi med seboj. Če je zadržana ena, so ogrožene vse druge. Ko se zatire pravica do lastnine, je v nevarnosti pravica do dela in do poklica, so v nevarnosti vse osnovne človekove svoboščine, od političnih do verskih. Ze pred 67 leti je Leon XIII. opozarjal delavce, da se bridko motijo, če mislijo, da bo kolektivizem s skupno lastjo zanje odrešilen, ko jim bo dejansko prinesel le »enakost v bedi in mrzko sužnost«. Kdo bi se danes upal trditi, da papež ni imel prav?

Gotovo obstajajo nevarnosti, ki izhajajo iz zasebne lastnine, ali te so manjše, kakor so nevarnosti, ki izhajajo iz položaja nemaničev. **Gre za ves gospodarski družbeni red**. Če

več ur. Ko so dospeli pred lesene barake, so se okopali, preoblekli v čudne obleke in dobili prvič nekaj toplega, kar je bilo podobno hrani, dasi je bilo brez okusa. Nato so jih razmestili.

Edina beseda, ki jo je Nejc razumel je bila »Banditen«. Torej bandit je postal. Nejc, bandit. Zakaj? Kaj je vendar storil. Vse življenje je bil pošten, delaven, pomagal, če je le mogel, in sedaj je bandit.

Od avgusta pa do marca je moral Nejc trdo delati v tovarni. Kaj je pravzaprav izdelovala ta tovarna, tega Nejc ni nikdar zvedel. Opravljal je vsa dela: čistil, pometal, nakladal in razkladal, da ga je bolelo po vsem životu. Zjutraj je začel in zvečer nehal. Vmes je dobil med enournim opoldanskim počitkom skodelico tople vode, v kateri so bili sledovi krompirja, fižola in zelenjave. Edino kruh je Nejc poznal, da je kruh, ali vsaj kruhu podoben. Drugi hrani pa Nejc ni vedel niti imena, saj so doma celo živini pokladali z večjo skrbjo in snago.

Iz Jernejevega ni imel Nejc nobenega sporočila. Kako je z materjo, ga je najbolj skrbelo. Vedel je, da se je hiša ono strašno nedeljo zrušila in podsula mater. A tiho upanje je še vedno tlelo v Nejcu, da je mater morda le samo omamilo in da bo prišla k sebi. Toda iz Jernejevega ni bilo glasu.

V tovarni, kjer je Nejc delal, je bil pravi Babilon narodov in jezikov. Nejc je razumel le nekaj besed svojih sosedov: hleb, voda, mama, vojska... Polagoma se je še nekaj priučil. Z nekim Janom s Slovaškega se je naposled še najlaže sporazumel. Kadar je bil Nejc najbolj žalosten, ga je Jan junačil: »Potrpi še nekaj mesecev, Nejc. Potem bo konec in bomo šli domov.«

O, to bi bilo nekaj za Nejca. Konec trpljenja in dom. Pa je prišla še ostra zima in še hušša lakota. Nejcu se je temnilo pred očmi, a je vztrajal, ker je videl, da le pri delu in ob Janu čas poteka. Na spomlad je Nejc obležal. Nič ga ni bolelo, le na nogah ni mogel več stati. Ves se je tresel.

Poslali so ga v zasilno bolnišnico. Zdravnik, ki je bil tudi interniranec, je imel zlato srce. Zahteval je zdravila, hrano, odeje in na ta način pomagal bolnikom. Sam je že tri leta čakal na konec vojne, ki pa ga ni hotelo biti. Očitali so mu, da je predober z bolniki, ker so to banditi. On pa je odgovarjal, da je samo zdravnik, da gleda v bolnikih le trpečega človeka, kateremu je dolžan pomagati po svojih močeh in znanju, pa naj bo to človek kateregakoli jezika.

(Nadaljevanje na strani 178)

Razgibanost mladine

Mladi kulturni in prosvetni delavci, ki se zbirajo v Slovenskem kulturnem klubu, so pričeli svoje delo s tridnevnim študijskim tečajem. Prvi dan je bil posvečen razmišljanju o svetovnem nazoru. Prof. Maks Šah je predaval o našem odnosu do najvažnejših življenjskih vprašanj. Drugi dan je bil posvečen narodnostnim problemom.

Saša Martelanc je razvil pred kolegi slovensko misel, ki jo je nazorno ilustriral z magnetofonskimi posnetki in risbami. Tretji dan je bilo govora o poslanstvu in nalogi kulturnega kluba samega. Prof. Jože Peterlin je nanizal vrsto velikih in odgovornih nalog, ki čakajo tržaško slovensko mladino, da jih izpolni.

Soboto za tem si je izbral Kulturni klub vodstvo za novo poslovno delo. Za predsednika je bil izvoljen Saša Martelanc, kot sodelavci pa še: Drago Štoka, Marij Maver, Anica Volpi, Gregor Pertot, Marija Oficija, Franko Piščanec, Edi Košuta, Anica Pertotova in Saša Rudolf.

Tako so se pričeli redni sobotni večeri in upamo, da bo delavnost živahna in uspeh lep.

Tudi Slovenska prosveta pripravlja prve slovenske večere, pri katerih največ sodeluje prav tako mladina.

bi ne slonel na zasebni lastnini, bi bili ljudje v neprestani negotovosti za svoje osnovne pravice in si ne bi nikakor mogli pomagati.

Ce Cerkev brani zasebno last, ne brani bogatinov nasproti ubogim. Od početka je bila braniteljica slabotnih in zatiranih proti nasilju mogočnikov. Vedno je proti vsaki krivici podpirala upravičene zahteve delavskih slojev. Hoče pa, da je zasebna last temelj družbenega reda, da spodbuja ljudi pri delu za časne in večne potrebe, da varuje človekovo svobodo in dostojanstvo.

Zasebna last je zahteva dela. Sposobni, pridni in varčni delavci si ne bi nikdar mogli izboljšati svojega položaja, če bi prihrankov ne mogli naložiti v proizvodjalne dobrine. Vedno bi bili enaki tistim, ki delajo manj in slabše ter vse zapravijo. Delavec dela toliko bolje in z večjim veseljem, čim bolj se zaveda, da bo za delo dobil tudi plačilo, s katerim bo lahko olepšal in izboljšal življenje sebi in svojim.

Že Aristotel je pred 2000 leti opozoril, da »ima kolektivni sistem to slabo stran, da se ljudje za skupno last manj brigajo. Vsakdo se bolj trudi za osebene kakor za splošne koristi«. Človek je tak, da bolj uporablja svoje delovne moči, kadar vidi, da bo prišel do lastnega, čeprav majhnega premoženja. Kadar ga ta misel ne podpira, popusti in rajši počiva.

Zasebna last učinkovito varuje družino. Mladi ljudje lažje prevzamejo odgovornost za ustanovitev novih družin, če imajo kaj premoženja. Tedaj ne nastajajo pogubni spori med možem in ženo, med starši in otroki. Starši morajo otroke hraniti, vzgajati, jih navajati v poklice, ki so zanje primerni. Brez vrednosti je trditev, da pod komunizmom država vzdržuje in vzgaja otroke. Po naravnem pravu je družina pred državo in zato najprej njej pripada vzdrževanje in vzgoja otrok.

Kadar imajo ljudje kaj svojega imetja, jih ne obhajajo misli po kakšnih pustolovščinah. Tisti pa, ki nič nimajo, so izpostavljeni vsem vetrovom. Skušnja in zgodovina potrjuje, da je zasebna last trden temelj reda in stalnosti v človeški družbi.

Zasebna last je torej izraz človeške osebe in jo varuje. Lastnina daje spodbudo za večjo proizvodnjo, je temelj družine in prvi pogoj mirnega družbenega sožitja. Tesno je združena z dostojanstvom človeške osebe in njenim poslanstvom v družini in v družbi. Lahko rečemo, da narava sama zahteva zasebno lastnino.

Najnavadnejši in najčastnejši način za pridobivanje lastnine je delo. So pa še drugi pošteni načini pridobivanja, kakor naravni prirastek imetja, razne pogodbe, nakup, zamenjava, darilo, dediščina in zastaranje.

Z lastnino so vedno združene tudi socialne dolžnosti, to je dolžnosti do drugih, ker morajo zemeljske dobrine služiti vsem ljudem. Če se imetje v rokah posameznikov zbira v taki meri, da presega prvotne namene in postaja nevarno za občo blaginjo, je socialni značaj lastnine močnejši; državna oblast jo lahko omeji in jo do določene mere razlasti. Tisti, ki imajo več kot potrebujejo, naj bi več prispevali za dobre namene. Bogatini naj bi poleg tega uporabljali svoje imetje za družbeno koristna javna dela, ki nudijo revnejšim zaposlenost in primeren zaslužek.

Vsi, ki bi si na krivičen način prisvojili tuje imetje s tatvino, goljufijo, oduševstvom, so po pravičnosti dolžni, da škodo povrnejo tistim, katerim so jo povzročili. V primeru, da bi lastnikov ne mogli najti, morajo dati v dobre namene.

Sedma božja zapoved: »Ne kradi!« in deseta: »Ne želi svojega bližnjega blaga!« varujeta pravice, ki jih ima človek do tvarnih dobrin.

Molitev in naše življenje

Za mnoge ljudi ni molitev nič zanimivega. Molijo, ker pač vedo, da je treba moliti, ali včasih bi rajši delali kaj drugega.

Kadar molimo, ne ponavljamo samo molitev, ki jih znamo na pamet, ne čitamo jih samo iz molitvenika, ampak se pogovarjamo z Bogom s svojimi besedami o stvarih, ki nas vsak dan teže.

Recimo, da ste si kupili nove čevlje. Kupili ste premajhne, da v njih ni prijetno hoditi. Tiščijo vas in vas ves dan spravlja v slabo voljo. Ko greste mimo cerkve, stopite vanjo, da bi malo molili, pa bolj mislite na čevlje, kakor na molitev. Kakšna naj bo tisti dan vaša molitev? Z Bogom se razgovarjate, kakšne težave imate s čevlji, da bi bilo boljše, če bi kupili večje in ne preveč po modi, da bi v njih lažje hodili.

Gospodinja, ki ji vedno primanjkuje denarja za nakup toliko potrebnih reči za družino in dom, bo Bogu potožila, v kakšnih stiskah je, da ne more več naprej. Povedala mu bo, kakšne skrbi jo tarejo pri vzgoji otrok.

Nameščeneec ima težave s svojimi gospodarji. Izrabljajo ga, slabo plačujejo in nič ne ve, koliko časa bo še ostal v službi. Kako da bi se o vseh teh težavah in skrbeh ne pogovarjal z Bogom v svojih molitvah?

Dijak, ki ima težave v šoli, bo Bogu potožil, kako počasi mu greta latinščina in matematika v glavo. Prosil bo moči, da bo pri študiju vztrajal, dokler ne bo vsega razumel.

O vsem, kar nas zadeva v življenju, pa naj bo prijetno ali neprijetno, se z Bogom razgovarjamo. Pri neprijetnih stvareh bomo Boga predvsem prosili poguma, da jih bomo potrpežljivo prenašali, saj s tem delamo pokoro za svoje grehe, v prijetnih pa se bomo Bogu zahvaljevali. O vseh večjih in manjših dogodkih, ki jih čez dan doživljamo in imajo za nas kak pomen, se v svojih molitvah z Bogom razgovarjamo.

To skušamo storiti zlasti pri jutranji in večerni molitvi. Potem ko smo zmolili nekaj navadnih molitev, se z Bogom pogovarimo o vsem, kar nas skrbi. Zjutraj se ozremo naprej, pomislimo, kaj bi nas lahko doletelo čez dan, in prosimo Boga, da nas razsvetljuje in varuje. Zvečer premislimo, kaj smo čez dan doživeli, se zahvalimo Bogu za vse, kar smo mogli storiti dobrega, obžalujemo, kar smo naredili slabega, in se mu priporočimo za pomoč in varstvo čez noč. Pogovarjamo se z Bogom o vsem, kar nas zanima, ne samo o svojem delu. Pri molitvi ne prosimo samo za sebe in za svoje sorodnike, naša molitev se razteza tudi na druge, za vse ljudi molimo.

Taka molitev bo postala bolj goreča, bolj zaupna. Včasih bo treba za kako stvar Boga vztrajno prositi. In dosegli bomo, saj Bog premore vse. Zato moremo prositi za vse, česar potrebujemo.

Moliti moramo ne samo zjutraj in zvečer, ampak tudi čez dan. Moliti moramo v težavah, v trpljenju, v žalosti, v skrbeh, v veselju. Iz tega pa sledi, da je molitev različna, kakor so različni ljudje v raznih poklicih, kakor so različne njih skrbi. Življenje je treba spremeniti v molitev, molitev je treba prestaviti v življenje.

Jože Prešeren

POMENKI POD D

Otroci vprašujejo

Eden izmed največjih problemov za otroka je problem rojstva. Vedeti hoče, kako pride človek na svet, kje je bil prej, kako nastane novo življenje. Ako ne bo v tem smislu dobil prave vzgoje in pouka, bo to kvarno vplivalo na njegov značaj in sploh na vse njegovo mišljenje. Tudi moderna pedagogika zahteva večjo odkritosrčnost v tem oziru. Otrok mora z jasnim pogledom gledati na svet, ne sme ga greniti misel na kake »skrivnosti«, ki mu jih niso še razodeli.

Psihiatri, psihologi, pedagogi in teologi so mnenja, da je treba otroka, ki komaj začne razumevati in dojemati stvari, poučiti o tem važnem vprašanju. A kljub temu še mnogo staršev sledi staram navadam: zgodbi o štokljki, o vodnjaku itd. Ti starši se bojijo spremeniti svoje mišljenje, bojijo se ravnati drugače kot so ravnali z njimi njihovi starši. Se vedno imajo tajnost za najboljši način. Na otrokova vprašanja: »Mama, kje si vzela bratca?«, »Kje sem bil jaz nekdanj?«, »Zakaj pravi teta, da me je prinesla štokljka?« odgovarjajo starši v zadregi z vsemi mogočnimi lažmi: »Štokljka je prinesla bratca«, »Tebe smo kupili v trgovini« in še mnogo podobnega. Nekateri pridejo celo tako daleč, da se s tem problemom sploh ne ukvarjajo čes, saj je njihov otrok premajhen, (čeprav ima morda nad deset let) da bi mogel razumeti te stvari. Seveda se na ta način izogibljuje vsake sitnosti, vsake odgovornosti. Mnogi se izgovarjajo, češ: »Moj sin me nikdar nič ne vpraša!« Ne zavedajo se pa, da so tega molka sami krivi, ker niso znali v svojem otroku zbuditi zaupanja, dali so mu celo vtis, da mu hočejo nekaj skrivati. Dajali so mu površne odgovore ali pa mu sploh niso odgovarjali, ker so bili morda slabe volje ali niso imeli časa. Posledica takega ravnanja je ta, da otrok neha s svojim poizvedovanjem pri starših, ker čuti, da bi jih s kakim vprašanjem vznejevoljil. Rajši molči in se zateče k drugim virom.

Imeti srednješolskega otroka za nezrelega za ta problem, kot to mnogi delajo, je precej smešno. V šoli mu napolnjujejo glavo z vsemi mogočimi predmeti, od latinščine do matematike, od zgodovine do zemljepisa; a ga imajo nesposobnega, da bi razumel najbolj naravne stvari, stvari, ki imajo življenjski pomen. »Zvedel boš vse, ko boš večji.« Ne veš pa, kdaj bo zanje »večji«.

Ni res, da je otrok nezmožen dojeti takozvano »skrivnost« življenja. Zato je molk pri starših najslabše vedenje. Pripovedujejo mu prastare zgodbe o štokljki in se izgovarjajo, češ, njihov otrok živi v čistem in lepem svetu domišljije, zato bi bilo škodljivo vznemirjati ga z resnico. To pomeni, da imajo ta življenjski problem kot nekaj, kar se mora otroku prikrivati

Vedno lepo oblečena

Slovenske žene v veliki večini marljivo delajo: so gospodinje in poleg gospodinjstva morajo morda še s kakim drugim delom pomagati možu pri vzdrževanju družine. Pogosto nimajo dosti časa misliti na to, kako se bodo čim lepše oblekle. In vendar je tudi to potrebno.

Ali ni res, da ste bile še vselej slabe volje, ko ste se včasih sredi dela pogledale v zrcalo in vam je pokazalo podobo zmršene, nepočesane ženske, v stari obleki, polni madežev in v izhोजenih copatah. In še nekaj. Tudi misel, kaj če kdo pozvoni in moram taka k vratom, ni najprijetnejša, če zasleduje človeka ves dan. Moje mnenje je pač, da bi vsi ti domači posli šli dosti hitreje od rok, če bi imela vsaka gospodinja vsaj eno praktično in lično oblekco, ki bi jo nosila res samo doma. Saj ni treba bogve kaj, ena izmed vaših nedomodernih oblek bi se dala gotovo lepo prirediti v praktično oblačilce, v katerem bi vesele in zadovoljne opravljale svoje vsakdanje delo. Prišle so v navado dolge domače halje, ki so lahko nad vse slikovite, a za delo povsem nepraktične. Če imate kako staro večerno krilo ali obleko, jo žrtvujte in si napravite tako domačo obleko za popoldne ali zvečer, ko je glavno delo že končano. Ali pa si kupite novo prav v ta namen.

Tako se boste bolje počutile in boste mirnejše v svojem domu.

v njegovo korist. Tako držijo svojega otroka v nevednosti, ki jo imajo za nedolžnost in krepost. Ni res, da razlaga o bioloških dogodkih lahko vzne-miri otroka. Nobeden izmed nas ni izgubil poezije nad sv. Miklavžem, ko je zvedel, da starši nakupujejo darove. Resnica o rojstvu postane lahko za otroka mnogo lepša kot sama pravljica o štokljki.

Nemorala ni v tem, če vedo otroci resnico, pač pa v tem, da jo zvedo na napačen način; odrasli jim ne pridejo na pomoč pri tem važnem problemu, ampak jih pustijo same češ, jih bo že življenje poučilo. Potem se mnogi starši pritožujejo, da jim njihovi otroci ne povedo nič, da nimajo

do njih zaupanja. Nočejo pa priznati, da so tega sami krivi, kajti takrat, ko se je njihovemu otroku stavljal prvi važen problem v življenju, so mu odrekli svojo pomoč, zatekli so se k molku in laži. S tem so uničili v njegovi duši zaupanje, ki bi moralo biti prvi temelj njihovi ljubezni. Otroku, ki vprašuje, je treba jasno in odkritosrčno odgovoriti na lep, naraven način. In kdo naj prevzame to dolžnost, če ne starši, ki jim je poverjena vzgoja otrok?

Vzgoja v tem smislu je danes mnogo bolj potrebna, kot je bila pred tridesetimi ali štiridesetimi leti. Socialno življenje je danes drugačno kot

Nekaj nasvetov gospodinji

Če vam škripljejo vrata in nimate pri roki olja, si lahko pomagata z navadnim svinčnikom. S končnico podrgnete po tečaju, grafit vsaj toliko pomaga kot olje.

Vsako sredstvo za odstranjevanje madežev s čevljev bo učinkovitejše, če natremo poprej čevlje s svežim mlekom.

Madeže od rje odpravimo iz perila takole: pod madež položimo mokro krpo, nato nakapamo na madež precej citronovega soka in ga pokrijemo z zelo mokro krpo. Čez vse potegnemo z vročim železom. Celo zastareli madeži se dajo tako odstraniti.

Sir pod steklenim pokrovom ne plesni, če položimo košček sladkorja pod pokrov.

Preproge očistite zelo dobro, če jih potresete s tanko plastjo žaganja, prepojenega z bencinom. Skušajte ga s kakšno leseno lopato utisniti v preprogo, kjer naj ostane eno uro. Nato preprogo skrbno iztepite.

Aluminijaste posode se bodo svetile kakor srebrne, če jih natremo z mešanico iz enakih delov olivnega olja in alkohola. Paziti moramo, da ne pritiskamo preveč in da sta olje in alkohol res dobro zmešana.

takrat. Razni časopisi in revije, knjige, radio, kino in televizija niso samo izkoreninili starih navad, ampak so omogočili hitrejše in popolnejše spoznavanje življenja. Današnji otroci so mnogo bolj dojemljivi, umsko bolj razviti kot so bili nekdaj. Veliko več sredstev imajo na razpolago in tako pridejo v dotik s problemi življenja mnogo prej. Razni filmi vplivajo na njihovo domišljijo in jim pokažejo svet, ki je čisto drugačen od tistega, v katerem so živeli v svoji naivnosti. V časopisih in revijah vidijo vsakovrstne slike, od svojih prijateljev slišijo marsikatero stvar: vse to vpliva potem nanje, da začnejo misliti in ugibati vse mogoče.

Mnogi starši bi radi svojega otroka poučili o problemu rojstva, toda ne vedo, kdaj in kako naj to naredijo. Ne obstaja o tem neko splošno pravilo, kajti način te vzgoje je odvisen predvsem od otrokovega značaja in umskega razvoja. V nekaterih državah (na Švedskem) obravnavajo ta problem v šoli; pri nas pa je večina mnenja, da so najboljši vzgojitelji starši. Oni so otroku najbližji in sledijo njegovemu razvoju, zato ga lahko poučijo na najbolj primeren način, z ljubeznivostjo in potrpljenjem. Neka italijanska zdravnica pravi: »Najboljša razlaga za otroka je ta, da se mu pove, da nosi mati svojega otroka devet mesecev pod srcem, da je dal mož ženi majhno zrno, ki se je potem razvil prav kakor se pšenično zrno razvije v klas.« Starši morajo razlagati te stvari na najbolj miren in naraven način tako, da nimajo otroci vtisa, da jim govore o nečem prepovedanem. Primerjamo lahko rojstvo otroka z rojstvom živali. Seveda ni vsak način primeren za vsakega otroka: nekateri so bolj dojemljivi, drugi manj in posebno na te je treba zelo paziti. Heinrich Meng deli to vzgojo na tri različne faze: pomiriti otroka, ko se mu v prvih letih postavijo naproti razna vprašanja, ki ga bolj ali manj vznemirjajo; poučiti ga, ko je njegov razum zmožen doumeti vzrok stvari; vzgojiti ga, da v poznejših letih lahko brzda svoja slaba nagnjenja, da si je lahko svest vsakega dejanja in njegovih posledic.

Pisatelj Pierre Dufoyer svetuje naslednji odgovor otroku, ki vprašuje: »Ti si že opazil, kako se začnejo spomladi cvetice odpirati in razlivati vonj naokrog. Bog je tudi materino telo ustvaril tako, da se v primernem času odpre in pusti ven otroka. Tudi v Zdravi Mariji molimo »blagoslovljen je sad tvojega telesa«. Cerkev primerja otroka sadu, ki je lepši in dragocenejši od vsakega drugega sadu, ker ima oči, s katerimi občuduje lepoto narave in ušesa, s katerimi posluša sladke zvoke, predvsem pa zato, ker ima v sebi dušo. Otrok ostane pri materinem srcu do tedaj, ko lahko živi sam. Mnogo mesecev potrebuje njenega varstva. Ko mu pa to ni več potrebno, zapusti zibelko, v kateri se je razvil in pride na svet. Kolikšno je veselje matere, ko zagleda svojega otroka, ki ga je toliko mesecev nosila pod srcem!«

Veliko je načinov, s katerimi poučijo lahko starši svoje otroke o tem velikem in važnem, a vendar tako preprostem in naravnem problemu!

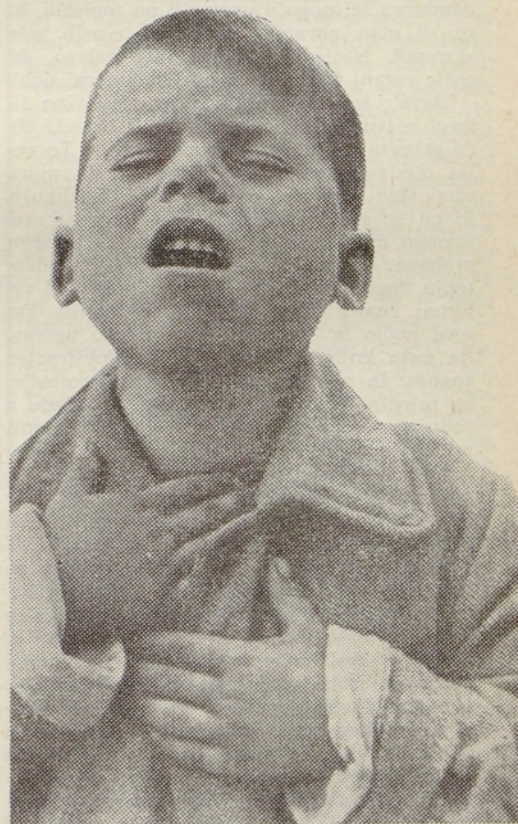
Miranda Zafred

Močen je v svoji nemoči, ljubeč in privlačen v kretnjah, prepričevalen v premikanju malih ustnic, topeč se v solzah ali kadar skuša zadušiti nevoljo, ki mu zapira grlo. Mali despot zahteva prav malo, njegova nevednost je prikupnejša od vsake učeno-sti, njegovi mali grehi bolj rožnati od same čednosti. Zanima ga na zidu senca njegovega telesa in živobarvni predmeti v polni dnevni svetlobi. Pod močnimi vtisi za trenutek onemi in utihne, a že naslednji trenutek ga vidimo stezati roke in prste, vse njegovo malo bitje se vzpenja in vije, kot bi se hotelo rešiti spon, odpečatiti neznano skrivnost. Njegove očke so košček nebes in ko utrujen zaspi, je njegoro spanje kot sen angela v naročju božje previdnosti.

Kakor hitro zna kobacati, mu je vse pre-nizko, vse prepočasno. Vidimo ga plezati po nogah katerega od domačih, in če je bolj drzen, se bo povzpел prav do njegovih ram. Ni mu mar, čeprav bi to bile kraljevske rame; ne plaši ga častitljiva starost, ne utelešena resnost. Če se mu zaadi, bo pogumno povlekel za lase prav tako kronano glavo, kakor glavo katerega koli paglavca. Storil bo to zelo preprosto pa obenem samozavestno, kot da vrši svečan obred. Mali čarodej je gotov svoje zmage nad srci, njegove srečne žrtve so lahko očka in mamica, dedek in babica, strček ali tetka, boter ali botrica, spreten zmagovalec premagan nikdar.

Ali kaj poznamo to malo bitje? Posvetimo mu več razmišljanja. (Dalje)

Felicita Vodopivec

Kako spretno igra! To je eden izmed tolikih malih »beračkov« iz našega mesta

Zgodovina filozofije

Zgodovina filozofije je svojevrstna panoga znanosti: ni čista filozofija in ni zgolj historija, pa ima vendar od obojne stroke nekaj značilnega na sebi. V svetovni literaturi najdeš dela o zgodovini filozofije, ki upoštevajo v pretežni meri filozofsko plat in skoroda prehajajo v zgolj miselno razpravljanje, v abstraktno problematiko, kot pravimo. Pa najdeš spet takšna dela, ki so izvečine konkretni zgodovinski prikaz oseb in dejstev, njih dejanja in umovanja.

Naša pisca, ki imata kot se zdi tudi bogato pedagoško izkušnjo, sta jako modro ubrala neko srednjo pot, ki je tudi tu »zlata pot«. V kolikor mogoče časovnem redu podajata razne filozofske sisteme, za uvod v posamezna poglavja pa sta postavila kratke življenjske podatke o filozofih in nekaj besed o razvoju njihovih šol. Oprla sta se na svetovno priznane in solidne mojstre v tej stroki. Tako je tudi naravno in nujno za šolsko knjigo, ki naj nudi prvi uvod v ta pestri in zamotani labirint, ki mu pravimo miselna problematika človeka in človeštva sploh.

Knjiga podaja v lepem, ne pretežkem in splošno umljivem jeziku jedro tega, kar so modreci na zemlji zamislili od prvih osnutkov preko stare antične dobe vse do zaključka visokega srednjega veka. Lahko bi rekli: knjiga zajame v glavnih okvirih prvo polovico človeške modroslovne misli, kakor jo je dandanes še mogoče ugotoviti po zapiskih, ki so se nam ohranili, četudi so včasih zelo skromni. Naslednja knjiga ima nalogo, da opiše razvoj filozofske misli v moderni dobi.

Glavne črte in smernice za zgodovino filozofije tvorijo v sodobni znanosti že neki obče priznani ter ustaljeni okvir in oris. To velja predvsem za gola dejstva, ki jih mora zgodovina verno in zvesto podati. Razlikujejo pa se sodobni pisci in njih dela po svetovnem nazoru in po prepričanju, s katerim probleme razglablajo in tolmačijo. V vrednotenju dogodkov in oseb je zato tudi med velikimi znanstvenimi deli tolika razlika kot med nočjo in dnevom. Prav in lepo ugotavlja naša knjiga: »Filozofija je najobširnejša znanost in se opira na znanstveno ugotovljene principe o življenju in svetu. V skladu z zahtevami razuma ustvarja življenjski nazor, pri čemer upošteva potrebe srca in telesa«.

Pisca sta z gledno in mirno prikazala dejstva na čim bolj jasen in umljiv način. Kar pišeta za začetnike, se morata ogniti vseh preveč zapletenih strokovnih prerekanj in disputacij. Saj to je edino modro. Kadar pa hote ali nehote dogodke tudi presojata, govorita vedno tako, kakor nareka zdrava in trdna človeška pamet, ki v ravni poti vodi k načelom krščanske »philosophia perennis«, večno in stalno veljavne filozofije. Jezik je izglajen, dovolj negovan. Pri nekaterih izrazih pogrešam večje doslednosti v rabi za ta ali oni strokovni smisel. To pa je seveda zelo težko izvesti.

Vsekakor bo knjiga silno koristen uvod v tisto bogastvo človeške misli, ki jo mora vsaj v splošnih obrisih poznati vsak, kdor hoče veljati za izobraženega človeka.

Dr. Janez Vodopivec

Starost Kumec si je bil že prejšnje dni ogledal vso celejsko polje in presodil, kje je najboljša zemlja in najboljša paša in kje so najboljši gozdi. Tako je še tisti dan zbral svoje ljudi in vozove ter črede in se pripravil, da odrine na kraj, kjer se je mislil naseliti; pa tudi drugi so se začeli pripravljati na odhod. Praznovanja je bilo konec. Treba je bilo misliti na bodočnost.

Kumec ni užival posebnega ugleda, ker je veljal za sebičnega in grobega človeka, vendar pa je veljal za izvrstnega gospodarja, ki se razume na polje in živino. Tako je njegov zgled potegnil še več drugih starost za seboj, da so se tudi odločili naseliti se na celejski ravnini. Večina pa je hotela počakati, da se vrnejo ogledniki, ki jih je bil župan snoči obljubil razposlati. Vendar se jim je začelo muditi. Nekateri so se tudi bali, da bi utegnili glas o zavzetju Celeie privabiti kako obrsko krdelo, ki bi se mu zahotelo plena. Zdaj, ko so bili samo obloženi s plenom, se slovenskim starostom ni posebno tožilo po spopadih z Obri, v katerih bi lahko le kaj izgubili, malo pa pridobili. Zato so se hoteli čimprej umakniti na varno. Poleg tega je bilo treba pred ločitvijo razdeliti vojne ujetnike. Kumec se ni maral odreči pravici do njih. Potreboval bo vso delovno silo, ki jo more dobiti. Tako so on in nekateri drugi starosti okrog poldneva prišli k županovemu vozu.

»Kje je župan?« so vprašali Averja, ki je snažil za drevo privezanega Gorazdovega konja.

»Spi.«

»Poklič ga ven!« so mu naročili.

»Je še tako«, je rekel Aver, si nastavil palec na čelo in zavrtel dlan okrog njega.

»Menda se je že naspal«, so rekli starosti. »Saj smo bili snoči tudi mi tako.«

Tako je Aver zlezal v voz in začel dramiti Gorazda. Dolgo ga je moral tresti, da ga je čisto vzdramil. Bled in razmršenih las se je spustil mladi župan z voza.

»Kaj bi radi?« je precej neprijazno vprašal staroste.

»Prišli smo, da se pomenimo s teboj o razdelitvi laških hlapcev in krščenic«, je rekel starosta Kumec. »Rad bi odrinil s svojimi ljudmi in se naselil na ravnini na severni strani mesta.«

Gorazd je nekaj zagodrnjal, vendar se njihovi zahtevi ni mogel upirati. Imel je težko glavo in suha usta, da je komaj govoril. Naročil je Averju, naj prinese njemu in starostom medicine. Prinesla jo je pa Secundina in jo ročno nalivala starostom v ročke, ki so jih postavili kar na zemljo, ko so posedli po tleh pod košatim hrastom. Vsi, tudi najstarejši so z dopadenjem gledali lepo, črnolaso laško dekle, ki se je živahno sukalo med njimi v svoji za njihove pojme čudni oblecki. Nekdo jo je prijel za golo belo meče, pa ga je udarila po roki, da so se zasmeli. Poskušali so še drugi, z enako srečo. Ta zabava je resnim možakom ugajala in so se glasno krohotali, le Kumec je ostal resen in je na tihem računal, koliko mladih laških krščenic bo odpadlo na njega.

Tudi župan je ostal mrk. Ob pogledu na Secundino se je spomnil na njeno mlado prejšnjo gospodinjo in mu je prišlo v zavest, kaj se je zgodilo ponoči. Spominjal se je ruvanja z njo, a drugega se ni mogel spomniti. Zdaj ob belem dnevu mu je bil spomin na tisto, kar se je zgodilo, neprijeten. Želel si je, da bi se ne bilo zgodilo. Čutil se je ponižanega.

»Kje je Magona?« je vprašal Secundino.

Ta je vedela, a slutila je tudi, kaj se dogaja v županu, in da bi ga kaznovala, je hladno odgovorila: »Ne vem.«

Rad bi ji bil naročil, naj pove Magoni, da je bil sinoči pijan, a ni znal toliko latinsko, po slovensko pa najbrž ona še ne bi razu-

mela, razen tega se ni hotel osramotiti pred starosti, ki so imeli bistra ušesa. Tako je molčal in na dušek izpraznil svojo ročko ter jo spet podržal Secundini. Ta ga je pomenljivo pogledala, ko mu je drugič nalila, in po tem je uganil, da vse ve. Ob tej zavesti se je čutil osramočenega, ker je nejasno slutil, da se je vsa zadeva kaj klavarno končala zanj, in to je vzbudilo v njem jezo. Ni vedel, kako bi ji dal drugače duška, zato je osorno naročil Secundini. »Prinesita z Magono prekajenega mesa in kruha za vse staroste in vina!«

Ni takoj razumela, zato ji je ostro ponovil zapoved. Pogledala ga je nekam predrzno, češ ali si še vedno pijan? pokimala in molče odšla. Starosti so bili veseli, ko so slišali o mesu in vinu, in čeprav so bili prišli precej nasajeni in pripravljani na prepire ob delitvi plena, so postali zdaj dobre volje in razgovori so potekali v prijetni senci mogočnega hrasta mnogo prijetneje, kot so pričakovali, zlasti ko sta prinesli Secundina in Magona mogočen pladenj z vablivo dišečim suhim mesom, Aver pa velik rimski vrč z vinom. Vsi so hitro izpili ostanek medice v ročkah in mu jih nastavili.

Gorazd se je kljub občutku osramočenosti v sebi trudil, da bi ujel Magonin pogled, pa se mu ni posrečilo. Bila je resna in tiha, a še nikoli se mu ni zdela tako lepa. Še vedno je bila poleg razigrane Secundine kakor gospodinja. Opazoval je njeno vitko, visoko postavo, temne bujne lase, spete z lepo rimsko sponko in lepe, spretno roke, ki so navidezno brez truda razrezovale s težkim nožem debelo gnjat in kolače kruha, ter spet začutil močno željo v sebi, da bi objel to ponosno, lepo deklško telo, da bi se privilo nanj in da bi začutil za tem njenim hladnim ponosom in čudno tujo eleganco žar ljubezenske strasti. Hotel jo je videti ponižano, v vlogi deklice, zato je bil naročil Secundini, naj postrežeta starostom; tako ji je hotel pokazati, da je kljub tistemu, kar se je zgodilo, vendarle on gospodar, ona pa sužnja, s katero lahko naredi, kar hoče. Toda zdaj, ko jo je gledal pred seboj, je le še bolj občutil lastno ponižanje pred njo in hkrati se je skoro čudil, kako da je mogel storiti, kar je storil, saj v srcu si je bolj želel, da bi se njene lepe, temne oči zaupljivo in vedro ozirale vanj, kakor pa da bi ji dal občutiti svojo oblast nad njenim telesom. Toda sinoči so ga vino, petje in divji ples v svitu ognjev tako prevzeli, da je začutil nevzdržno slo po njej. Vsega ga je bila prevzela divja želja, da bi jo podvrigel svoji volji, da bi se je polastil in si jo osvojil, kakor si je osvojil njeno mesto. Toda v njegovi pijanosti se mu je zazdelo, da je ona duša tega osvojenega mesta in da je njegova zmaga nepopolna, če se ne polasti tudi te čudno privlačne in mile, hkrati pa skrivnostno tuje in izmikajoče se duše laškega mesta. Tako se je sredi največje opojnosti reja, ko so se daleč v nočne gozdove razlegali zmagoslavni vriski in pesmi, polne ljubezenskega hrepenjenja, in ko je videl, kako se pari objeti drug za drugim izgubljujejo iz svita ognjev v temo, iztrgal dekletoma, ki sta ga držali pri reju na vsaki strani za roko in ga dražili z dotiki svojih močnih, polnih bokov in golih, krepkih nog ter z izzivajočim vonjem svojih razgretih, ljubezni žejnih teles, ter kot v omami odtaval proti vozu, da si osvoji ono drugo, skrivnostno tuje deklice, ki je pestovalo njegovega otroka in prenašalo nanj svoj sladki vonj; začutil ga je vsakokrat, kadar je vzel otroka v naročje, in vedno spet je v njem vzbujal temno, nejasno slutnjo še neznanih užitkov, širnih pokrajinj ljubezni, ki so mu ostale tuje in pred katerimi se je čutil revnega in nerodnega, kakor še nikdar prej, niti pred najbolje oboroženimi tujimi krdeli, s katerimi se je moral spuščati v boj. Navajen je bil zanašati se samo na golo silo in tako tudi tokrat ni videl druge možnosti razen sile, da zadosti svoji želji in svojemu hrepenjenju po laškem dekletu in po vsej tisti prefinjenosti, ki je bila v njej, v vsem njenem obnašanju, v tem, kako je hodila, govorila, se česala in oblačila, celo mislila in čutila. Skrivaj jo je bil opazoval vse te dni, čeprav se ni sukal dosti okrog voza, ker je bil preponosen, da bi pokazal svoje zanimanje za mlado sužnjo. Vendar je mnogo mislil nanjo in čutil, kako nara-

13. knjiga Karla Mauserja

Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu v Argentini je začela svoj četrty letnik s povestjo Karla Mauserja Jerčevi galjoti. Godi se v Podbrezjah pri Kranju in pripoveduje o sovraštvu med tremi hišami. Vorenc Jerač sovraži soseda Sebenaka, ker mu je uničil očeta, in Uleša, ker je očeta ogoljufal in se polastil njegovega doma. Njegovo sovraštvo ne pozna meje. Ker imata oba mlin, Jerč pa je najboljši mlinar v vsej savski dolini, si postavi ob Bistrici mlin in začne spodnašati soseda. Že ju vidi pod seboj, ko se zaplete v drago in dolgo tožbo zaradi travnika s Sebenakom, kar ga močno zavre pri gospodarskem dvigu. Spomladi Bistrica tako naraste, da odnese mlin in Jerča.

Pisatelj pa niso zanimali samo zunanji dogodki, ampak je pogledal tudi v življenje vseh treh družin in v duše njihovih članov. Sovraštvo je vse tri družine tako načelo, da se nazadnje razbijejo. Jerč govori samo o osvraštvu in maščevanju, zato v družini ni tople domačnosti. Devetnajstletni sin Aleš se upira temu vzdušju, zlasti ko se zaljubi v Uleševo Minko. Dolgo se bori sam v sebi proti ljubezni do hčere hišnega sovražnika, toda srce je močnejše od razuma. Zapustiti mora dom, za njim pa odide tudi deklica in se poročita. V Jerča in Aleša se je pisatelj najbolj poglobil. Oba sta živa, prenesena v knjigo iz vsakdanjega življenja. Psihološko lepo je podan zlasti Alešev boj s samim seboj.

Uleševo družino razjeda greh, ki ga je zakrivil pokojni oče Jerčevim. S krivo prisego je prišel do posestva, na smrtni postelji pa je naročil sinu, naj poravnava krivico. Sin ga ni poslušal, še več, edino hčer je hotel dati jetičnemu Sebenakovemu Andreju, da bi prišel do njegove velike dote, ker je vedel, da bo fant v nekaj mesecih umrl. Zato si je odtujil ženo in hčer pa tudi vest mu ni dala miru. Najhuje pa je bilo zanj, da se je hči poročila prav z Jerčevim. Še nekaj let je bilo treba počakati, da ga je vest zlomila in da je poklical domov hčer in zeta. Tudi Uleševa družina je podana plastično in resnično, zlasti gospodar.

Sebenak je izmed vseh nastopajočih najbolj odbijajoč značaj. Poročil se je z jetičnim dekletom, ker je bilo bogato. Tudi vsi trije otroci so bili jetični, pa ni skrbel ne za otroke in ne za ženo. Komaj je čakal, da je žena umrla in da se je poročil z neko bogato vdovo, čeprav se mu je sin Andrej upiral. Vsi trije otroci so zapustili dom in si kupili novega, oče pa se je namenoma zapletel v pravdo z Jeračem. Ker je kazalo, da bo Sebenakov dom propadel, je Andrej prosil očeta, naj ustavi tožbo. Ko ga oče ni poslušal, ga je sin zabodel. Tako je sovraštvo razbilo tudi to trdno hišo, kjer nikoli ni bilo medsebojne ljubezni.

Pisatelj je nazorno pokazal, kako pogubne so posledice sovraštva med sosedi. Dve trdni hiši propadeta zaradi sovraštva, tretjo, Uleševo, pa reši ljubezen otrok. Sele dve nesrečni smrti sta pripomogli ljubezni do zmage. Stare krivice so se poravnale in novi rod bo začel lepše in srečnejše življenje.

»Jerčevi galjoti« so dobra ljudska povest, napisana v lepem jeziku in zgrajena na resničnem življenju. Nastopajoči ljudje so tipične gorenjske grče, zaprti in zagriženi v svoj prav, da jih morejo zlomiti le velike nesreče ali smrt. Povest spada med najboljša Mauserjeva dela.

Martin Jevnikar

Neizprosni sever

Znani slovenski turist in jamar Pavel Kunaver je letos napisal zanimivo mladinsko pustolovsko povest **Neizprosni sever**. V njej je poslal na ogromno ledeno ploščo okrog severnega tečaja, kjer vladajo mraz, pomanjkanje hrane in dolgotrajna polarna noč, dva junaka. To sta Norvežana, krmar Jovan Gulič in strojnik Niels Egge. V začetku druge svetovne vojne sta bila člana norveške patroljne ladje, ki je pazila na nemške podmornice. Toda lepega dne so ladjo Nemci potopili in živa sta ostala le Gulič in Egge. Splezala sta na ledeno ploščo in rešila nekaj živeža, orožja in streliva ter gumijasti čoln. Plošča ju je zanesla na Grönlandijo, kjer sta si postavila udobno kolibo in začela novo življenje.

Preživljala sta se z lovom na tjuljenje in severne medvede. Ker sta imela vedno svežo hrano, sta se obvarovala skorbuta, ki je najnevarnejša bolezen na severu.

Kunaver je zajel v povesti tako snov, da bo zanimala vsakega otroka, posebno pa dečke. Pripovedovanje je nazorno, napeto, lahko razumljivo in tako stvarno, da se je vsa zgodba mogla v resnici dogoditi. Večjo verjetnost ji daje tudi to, da jo pripoveduje v prvi osebi Gulič. Oba junaka sta navadna človeka, ki ju napolnjujejo žalost in veselje, strah in pogum. Lepo je opisana narava v svoji neukročeni in grozotni sili. Povest je vredna branja.

Ljudje pod korci

28-letni Saša Vuga iz Mosta na Soči, napovedovalec ljubljanskega radia, je izdal svoj prvi roman **Veter nima cest**. Kakor je naslov nekoliko nenavaden, tako so nevsakdanji tudi njegovi ljudje. Glavne junakinje so tri upokojenke, ki jih je vrglo življenje pod korce, oziroma v ozko in vlažno podstrešno sobo. Doselej so se dobro razumele, v novih razmerah pa postanejo pikre, zlobne in vsega naveličane. Umikajo se v spomine in obiskujejo znance, iztirjene, povožene in duševno nalomljene ljudi. Vsi žive predvsem od spominov. Neprestano jih vznemirjajo sence preteklosti, ki se v vsem romanu prepletajo s sedanostjo. V tem je roman zelo mračen in brezizhoden, ker nobena izmed nastopajočih oseb ni vsakdanji človek, ampak izjema, čudaška postava.

Počasi se razplete tudi življenje sester: ena se poroči, druga gre k nekemu duhovniku za kuharico, tretja se namerava zastrupiti s plinom, ko pa sliši pod oknom fanta in dekletke, ki se pogovarjata, da je življenje kljub vsemu lepo, pozabi na smrt.

Roman »Veter nima cest« je mračna slika notranjega življenja malih ljudi povojnih let, ki životarijo v težkem vzdušju bolečin in očitkov vesti. Vsi so na ta ali oni način zaznamovani in potisnjeni pod korce. Pisatelj jih je naslikal plastično in prepričljivo, prav tako je nazorno vse moreče vzdušje. Nekatera poglavja pa so le nekoliko preveč nejasna, ker je tudi zgradba sama zapletena. Pozorišče se namreč neprestano menjava, sedanost se preliva v preteklost in obratno. Jezik je sočen, stavki odsekano kratki, primere nenavadne in drzne. Milutinovo pripovedovanje je na nekaterih mestih zelo robato in za katoličane nesprejemljivo. Škoda, da ni pisatelj teh neokusnosti spustil, ker je drugače knjiga vsebinsko in oblikovno zanimiva, sveža in nova.

Martin Jevnikar

šča v njem želja, da bi si jo čisto osvojil. A že v tistem hipu, ko jo je skušal pokoriti svoji volji, je kljub pijanosti začutil, da je bilo njegovo pričakovanje zaman, da s silo ne bo utešil te svoje žeje po njej v sebi in da mu bo ostala le še bolj tuja in nedostopna. To je ohromilo njegovo voljo in zapustilo v njem občutek osramočenosti in jeze nase in nanjo. V svoji primitivnosti je nehote in nezavedno dal tudi njej krivdo za to, da ni znal utešiti te neznanne žeje v sebi. Hkrati pa mu je bilo prav tako nezavedno težko, ker je čutil, da je vse pokvarjeno v odnosu med njima. Odslej bo čutila v njem le še surovega gospodarja, sama pa se bo čutila dekla. Bilo mu je nečesa žal, pa sam ni vedel, česa. Zato je bil slabe volje in tih sredi veselih starost, ki so se kričaje prepirali, koliko laških hlapcev in dekel komu pripada; tembolj ker ga niti drugič, ko ji je ponudil ročko, da mu jo je napolnila, ni pogledala.

Potrdil je domenek med starosti o razdelitvi zajetih ljudi in poravnal nekaj sporov, ki so pri tem nastali. Vsak bi bil rad imel čim več mladih in krepkih ljudi, starih pa se je vsak branil. Pri tem se je pokazalo, da so si že dobro ogledali ujetnike. Ko pa so se vzdignili, da bi odšli na kraj, kjer so pod stražo taborili zajeti Lahi, se je približal skupini mladi Pribina in prosil župana, če bi lahko na samem govoril z njim. Gorazd ga je poznal kot hrabrega bojevnika in dobrega fanta, zato je privolil. Stopila sta nekaj korakov v stran in tam je Pribina nekam v zadregi prišel na dan s prošnjo, če bi mu župan odstopil mlado laško sužnjo, ki ji je ime Secundina in ki že služi pri njem.

»Kaj pa boš z njo, saj še nisi sam svoj gospodar in ne potrebuješ hlapcev in dekel.«

»Ločil se bom od očeta in začel samostojno gospodariti«, je rekel Pribina. »Zdaj bo zemlje dovolj in rad bi imel svojo kmetijo.«

»Potem boš potreboval tudi hlapca. Kako da se ti je zahotelo najprej dekletke?« ga je dražil Gorazd. Ni mu bilo težko uganiti, kaj bi pravzaprav fant rad.

Pribina se je izgovarjal sem in tja, nazadnje pa je le priznal, da mu dekletke ugaja in da bi jo rad vzela za ženo. Gorazdu je bilo žal za spretno in vedro dekletko, a težko mu je bilo tudi odreči prijaznost mlademu bojovniku.

»Pa si jo vzemi, a le če je tudi ona zadovoljna s tem«, je rekel.

»Brez skrbi. Je zadovoljna«, je zažarel Pribina.

»Kako pa veš?«

»Vem. Mi je povedala.«

»Aha. Kako se pa pogovarjata, če ti ne znaš latinsko, ona pa ne po naše?«

»Že gre za silo,« se je namuznil Pribina.

»Menda tudi bolj kot za silo. No, mnogo sreče. Naročil bom vašemu starosti, naj ti odstopi tudi kakega laškega hlapca, ko si boš izbral zemljo za naselitev.«

»Hvala ti, župan«, je bil vesel Pribina. »In če bo treba, lahko vedno računaš name.«

»Brez skrbi, da bo še treba, Pribina.«

* * *

Ujetniki so taborili v redkem bukovem gozdu, kjer se je začel svet rahlo dvigati v hribovje, ki je obdajalo celejsko polje z vencem vedno višjih gora. Stoletne bukve so jim služile za zatočišče, kot velikanski šotori. V gozdu je kar mrgolelo ljudi, morda jih je bilo kakih šest tisoč. Prevladovali so moški, ker večino mlajših žensk brez otrok so si bili že izbrali razni starosti in večji gospodarji za krščenice. Te laške ženske so bile namreč na glasu kot izredno pridne za gospodinjstvo in čiste. Znale so šivati in veziti, delati otrokom lepe copatke in še marsikaj drugega. Vsaka slovenska gospodinja je zato gledala, da je čimprej kakšno dobila. Z njo se je potem ponašala, kaj vse zna in kako pridna je.

(Dalje)

V VINOGRADIH EVROPE

MIRKO JAVORNIK

Sprehod po evropskih vinskih vrtovih in hramih bi se vsekakor spodobilo začeti tam, kjer naj bi se bilo vino po vsej verjetnosti rodilo. Učenjaki sodijo, da bi to bilo nekje na bregovih Črnega morja — na Krimu ali morda pod Kavkazom. Spet drugi trdijo, da naj bi bila njegova zibel Mala Azija. Strokovnjaki, to je, nesebični oboževalci tega nebeškega soka, pa menijo, da je to nemogoče. Nemogoče je, pravijo, da bi bilo doma tam, kjer ga ljudje ne znajo ne ceniti in ne piti. Po njihovi sodbi naj bi to bilo prav v deželah, kjer hoče tako imenovana nepristranska zgodovina za vsako ceno videti rojstni kraj trte.

Kdo je še videl Rusa ali Turka, se sprašujejo strokovnjaki, ki bi vedel, kaj je vino; ki bi ga znal uživati vsaj približno tako, kakor gre, in ki ne bi dajal prednosti raznim barbarskim žganjicam: vodkam, rakijam in podobnemu?

Isto naj bi veljalo tudi za Romune, v katerih deželi bi trta tudi lahko imela osnovno domovinsko pravico.

Ne, ne! Če hočemo vedeti in videti, kje je vino doma tako, kakor se spodobi, moramo stopiti malce bolj na Zahod ali na Jug.

Prvi narod proti vzhodu Evrope, ki zares ve, kaj je vino, so po splošni sodbi **Madžari**. Kdor se je kdaj v življenju udeležil pravega ljudskega pitja v tej deželi, bo zlahka pritrdil, da je res tako. K madžarskemu vinskemu obredu spada večer v stepi, ciganske gosli, govedina ali jagnjetina na ražnju, pa bikaver, ali bikova kri: temno, gosto, težko, otožno rdeče vino s prvih karpatskih pobočij. Bolj znan kakor bikaver je tokajec z bregov Blatnega jezera, ki ga je pa premalo pravega in preveč ponarejenega, da bi mogel človeku roditi občutek, da je Madžarska res domovina vina; če ne izvirna, pa sedanja...

Korak na zahod, pa smo v **Sloveniji**, ki je soseda Madžarske ne samo po zemljepisu, temveč tudi po vinu in spoštovanju do njega. Da dobi človek neizpodbitno potrdilo za to resnico, ni treba drugega, ko da poslušamo narodne pesmi, in pa, da se odpravimo na pot po Sloveniji ob trgatvi. Iz cvičkove dežele okoli Novega mesta do bregov, na katerih raste belokranjska črnina; od gosposkih štajerskih vinskih njiv, ki dajejo rizling, silvanec, traminec in kdo ve kaj, do vipavskih bregov in pobočij ob zahodni meji, kjer se rodita bric in teran — povsod ga bosta spremljala en sam opoj, dobra volja in gostoljubje, kakor je doma le v vinski deželi.

Avstrijski vinski predeli so od vzhoda nadaljevanja madžarskih, od juga slovenskih — ni zlomek, da bi od takih staršev ne bilo krepkih sinov! Ti sinovi imajo imena, ki jih pozna ves svet: Klosterneuburger, Grinzinger, Mödlinger, Burgenländer... in tako dalje.

Toda pravijo, da je treba ta vina okušati in uživati tam, kjer jih je Bog dal, če hočemo biti do dna deležni njihove plemenitosti, njihovega ognja in vonja. Pravi kraji za to pa so stari baročni samostani ob Donavi in kvečjemu še dunajski Grinzing in Prater z vsem, kar spada k njemu...

Italija je pravzaprav en sam vinograd in to ne od danes; prav tako je bilo pred dva ali tri tisoč leti, ko so stari Grki ves jugovzhodni del polotoka krstili za »Oinòtrio«, za »Vino-vino«, če hočete...

O stotinah njenih vin, enem boljšem ko drugem, smo slišali toliko, da ta osrednji vinski vrt Evrope lahko preskočimo, ne da bi mu odvzeli kaj resničnosti in vrednosti ter prizadeli kaj škode.

Pojdimo torej v **Grčijo**, ki jo z vinske plati malo poznamo. Toda ne hodimo naravnost, temveč po ovinku; po skoku čez morje v deželo, ki po obilici, raznolikosti in bistveni povezanosti vsega vinskega z ljudskim življenjem tudi spada med neštete domovine »pijače bogov in ljudi«. To je Dalmacija, ki so njen vinski sloves novi socialistični časi malce zamaglili, toda kdor je kdaj okusil plavca s Korčule, opolo z Visa, prošek s Hvara in drugih otokov ali mostarsko žilavko, ki je po vsej pravici lahko prištevamo med dalmatinske pijače, ne bo tega vinskega raja nikoli pozabil.

Grčija! Prostor, ki ji ga v tem sestavku lahko odmerimo, bodo zavzela pravzaprav samo imena: Brusike s Kikládov,

enako močan kakor sladak; hymète iznad Aten, maurodáfni iz Ahaje, domovine junakov; pîrgos tis vassilis ali venec belih in rdečih vin za vsak okus; rombôla z otokov Zante in Kefalonije; sladko sâmos, ki ni baje nič drugega kakor nektar, katerega so nekdanj pili bogovi; pa še grenka retsina popravljenega s smolo, da človeka spominja na križe in težave vsakdanjega življenja.

Grki so bili prvi, ki so zaradi nerazumljivih, nezemeljskih lastnosti pripisovali vinu božanski izvor ter razodeli, da je bil bog Dionisos tisti, ki je ljudi učil saditi in obrezovati trto ter ravnati z njeno sladko krvjo.

Ta dežela je ostala starim izročilom zvesta: pridelava blizu štiri milijone hektolitrov vin. Koliko od tega jih Grki opijejo, pa seveda ni nikjer izkazano... najbrž, ker jih je spričo te količine po številu premalo...

Dati vsaj približen pregled o dobrih in dragocenih vinih, ki jih rodi **Francija**, je ena izmed tistih nalog, ki jim človek pri še desetkrat večjem napredku znanosti in tehnike menda ne bo nikoli kos. Tu ni moči omenjati različnih vrst; kvečjemu dežele, v katerih raste toliko in toliko različnih vin.

Poglavitne francoske vinske dežele, ki traja temeljit sprehod po vsaki izmed njih vsaj mesec dni, bi bile: Bordeaux, Burgundija, Champagne, Srednja Francija, Anjou, Touraine, Nivernais, Chalonnais, Beaujolais, Jura, Savoia, Alzacija, Lorena, Roussillon, Languedoc in Baskovski predel. Potem so še področja žganih pijač: Cognac, Armagnac, Calvadôs; pa Normandija, domovina jabolčnika, imenovanega cidre; pa kraji, kjer izdelujejo slovite likerje: Chartreuse, Benedictine, Grand Marnier, Cointreau, Marie Brizard, Kirsch in desetine drugih manj znanih.

Treba je omeniti, da Burgundija ne spada med največje vinogradniške predele v Franciji, ki daje na leto kakih 60 milijonov hektolitrov. Od dosti vrst, posebno najdražjih, ga je dovoljeno pridelati kvečjemu dvajset hektolitrov, da ohrani prvotne značilnosti in visoko ceno.

Tudi vinski sprehod po **Španiji** je na moč zanimiv, raznolika in prijetna, toda vse prej ko lahka ali kratka stvar. Tako imenovana ljudska vina srednje moči se imenujejo »vina iz Valdepenasa«.

Valdepenas je mestece v La Manchi, domovini Don Quijota, toda po njem imenujejo vse pijače, kar jih pridelajo v dobrih četrtnih dežele — kakor je to z valpolicello v severozahodni Italiji. Ta vina so rdeča in srednje močna ter po slovesu in ceni ne dosegajo rožnatih iz doline Ebra v Kastiliji, imenovanih clarètes. Katalonija daje priorato, perelàdo, alèllo, malvasio in moscatèl iz Sitgesa. Moscatèl iz valenške pokrajine in z vzhodne španske obale gre po vsem svetu kot mašno vino. V andaluziji slovijo manzanilla, moriles in montilla, ki so močna in malce trpka, tako da jih pijejo največ kot aperitiv. Málaga in jeréza skoraj ne valja omenjati; drugih ne utegnemo.

Španija daje na leto 16 milijonov hektolitrov vina, ki prihaja pod tisoč imeni iz vse te velikanske dežele.

Na **Potrugalsko**, ki bi zaslužila posebnega prikaza, se bomo samo ozrli in podedili slino ob imenih kakor madeira, in porto, ki ju pozna ves svet. Toda za njima prav nič ne zastaja vrsta drugih, neznanih, kakor carcavélos, bucélas, estramadure, abafádo, zelena vina iz Minha, ki jih dobivajo iz ne povsem dozorelega grozdja, pa še bastardinho, katerega bi po naše prekrstili v »pankrtovca«.

Za konec skok v še eno domovino vina v Evropi — na bregove Rena v Nemčiji. Renska vina spadajo med plemiče v nepreglednem trtnem rodu. Zaradi tega jih po večini izvažajo po vsem svetu; seveda tja, kjer sta denar in obilje. Navadnemu zemljanu je od najboljših in najslovitejših dano slišati kvečjemu ime: Assmannshäuser, Ingelheimer, mozèlcan iz Berkastéla, Piesporta, Zeltengena, Úrziga; Markgräfler iz Badena, frankovski Steinwein ali »kamnito vino« v kozlovskih mehovih, Hochheimer od Maina, gosti Diedesheimer iz Palatina, pa sloviti Niersteiner in še slovitejši Liebfrauenmilch ali »mleko naše ljube Gospe«, ki ga pravega pridelujejo samo na petih hektarih brega pri Wormsu, a popijejo pa seveda, kakor slehernega znanega vina, stokrat toliko.

O renskih vinih pravijo strokovnjaki, da imajo v sebi največ duše in da so prav zaradi tega še poseben božji dar. Tega ni težko verjeti — kakor za nobeno drugo dobro kapljo, ki jo srečamo na dolgem sprehodu po vinogradih Evrope...

Dramsko-gledališki spored

(Odgovorni urednik ing. Boris Sancin)

Otok in Struga (Ivan Tavčar), igra v 4. dejanjih (dramatizacija), 1. okt. ob 21. uri.

Lena mravljica Cici (Sonja Sever), pravljična igra, 4. okt. ob 18. uri.

Prevejanka (Gir. Rovetta, prevedel Fr. Zupan), enodejanka, 4. okt. ob 21. uri.

Kriza (Marco Praga, prev. Gl. Turk in S. Rudolf), igra v 3. dejanjih, 8. okt. ob 21. uri.

Jurčkova kapica (Saša Martelanc), pravljična igra, 11. okt. ob 18. uri.

Ivan in Ivanka (Josip Tavčar), dram. zgodba, 11. okt. ob 21. uri.

Ekvinokcij (Ivo Vojnovič, prev. Maks Šah), igra v 4. dej., 15. okt. ob 21. uri.

Zakaj je tržaško vreme tako muhasto (Neva Rudolf), pravljična igra, 18. okt. ob 18. uri.

Ujetnik med oblaki (Saša Martelanc), dram. zgodba, 18. okt. ob 21. uri.

Čepica s kraguljčki (Luigi Pirandello, prev. Mirko Javornik), komedija v 2. dejanjih, 22. okt. ob 21. uri.

Deček, ki je hotel rasti (A. L. Meneghini, prev. Drago Stoka), pravljična igra, 25. okt. ob 16. uri.

Zavarovanje (Alain Rene Lesage, prevedel Fr. Jeza), dram. zgodba, 25. okt. ob 21. uri.

Krivoprišežnik (Ludvik Anzengruber, prev. A. Robida), traged. v 3. dej., 29. okt. ob 21. uri.

Kakor vidimo iz pregleda radijskega sporeda za oktober, se bo z 12. oktobrom program nekoliko spremenil, dopolnil in približal jesensko-zimskemu času. Nekatere oddaje bodo dobile malo širši čas in bodo tako lahko bolj pestre in privlačne.

V dramskem sporedu ima postaja v načrtu predstaviti poslušalcem nekaj največjih dramatikov s tremi njihovimi najznačilnejšimi deli, in sicer naj bi bilo vsak mesec eno delo na sporedu. Pred oddajo bodo dramatika predstavili s krajšo analizo njegovega dramskega ustvarjanja. Kot prvi je na vrsti italijanski pisatelj Luigi Pirandello, drugi pa je slovenski dramatik Ivan Cankar.

Dr. Josip Tavčar — njegova dramska satira »Ivan in Ivanka« je na sporedu 11. oktobra

Peter Maljuc

VPRAŠANJE SODOBNEGA DRAMSKEGA REPERTOARJA

Pogosto se ustavljamo v reviji prav pri dramskem sporedu. Temu se ne bo čudil tisti, ki pozna neko prav posebno ljubezen Slovencev do gledališča. Večje slovenske vasi imajo do malega poleg cerkve šolo in poleg nje prosvetni dom. V teh prosvetnih domovih je bilo že od nekdanj vedno polno življenja, posebno v zimskem času. Po končanem delu so rada hodila zvečer kmečka in delavska dekleta ter fantje v te domove na pevске vaje in na vaje za gledališke predstave. Koncerti so bili potem ob nedeljah popoldne in prav tako tudi dramske predstave. S podobno ljubeznijo so se oklenili meščani poklicnega gledališča. Zato je toliko gledališč v Ljubljani in v drugih slovenskih mestih, zato tak odpor in razočaranje ljudi, ko jim gledališča ukinjajo. Navezanost našega naroda na gledališče je res zelo velika.

Že pred vojno si je utrlo pot v slovenske domove radijsko gledališče ljubljanske radijske postaje. Po vojni pa je našlo nenavaden odmev daleč v zaledje našega mesta tudi radijsko gledališče tržaške postaje. Da je to res, vam povedo po vseh kraških vaseh in v mestnih domovih. Vam govore otroci v ljudski šoli in dijaki na hodnikih. Zanimajo se pri pouku slovenščine za pisatelje in drame, ki so jih slišali. Zanimiva so mnoga srečanja z ljudmi, ki jih igralci niso nikdar videli ne poznali, pa jih poslušalci v trgovini ali na cesti ustavijo, češ: »Poznamo vas po glasu...« In začno pripovedovati, kako jim je bilo to ali ono všeč in kako ta ali ona igra ni bila lepa. Za Slovence je radijska postaja zares lahko univerza, poklicno gledališče, koncert in zabava.

Ni pa mogoče mimo dejstva, da ljudje vedno bolj in vse preveč pogrešajo modernih dram sodobne francoske, nemške, anglo-ameriške, pa še azijske, sploh, sodobne svetovne dramske književnosti. Nad tem nedostatkom vedno bolj tožijo.

Ne moremo zadosti izraziti svojega zadovoljstva ravnateljstvu tržaškega sedeža RAI, ki je pokazalo vedno veliko razumevanje za to, da postaja opravlja kar najbolje poslanstvo zapadnoevropske kulturne tvornosti. Za to smo mu poslušalci zelo hvaležni. Naprošamo pa ga še, da bi premostil tudi nedostatek, ki sili programski oddelek, da daje na spored dela avtorjev, ki so vsaj že 50 let mrtvi. Edina izjema pri tem so jugoslovanski dramatik, nekateri italijanski in menda ruski. Ni pa zajeta vsa ostala dramska književnost; to pa je le prevelika ohromelost in preveč okrnjena slika sodobne umetniške tvornosti.

V dramskih delih pogosto izstopa miselna, socialno-politična, umetnostna in druga problematika časa. Iz mnogih teh del se zrcali kultura, miselnost, ustvarjalnost in moč zapada. Nerazumljivo je za marsikoga, da nekatera teh del slišijo ali jih vidijo na odru prej kje za železno zaveso kot pa jih slišijo pri nas. Mnoga teh del pa nikdar tam ne bodo prišla na spored, ker ne ustrezajo političnemu stanju v teh deželah. V tem primeru bi opravljala naša postaja lahko veliko poslanstvo posredovalca kulturne zakladnice sodobnega Zapada.

Velika pozitivna postavka pa je bila vpriporitev več izvornih slovenskih dramskih del, ki jih je naša postaja prva oddajala. Med temi so bila nekatera tako kvalitetna, da bi jih tudi kaka druga večja postaja gotovo z veseljem uvrstila v spored. Žal, so bili poslušalci na to vse premalo opozorjeni, tako po časopisju kakor tudi v napovedih radijskih sporedov.

Prav tako smo lahko slišali več italijanskih najmočnejših avtorjev. Tako se zdi, da je poslušalec prišel na račun kar zadeva slovensko in italijansko dramatik. Zato je toliko bolj žal, da manjka tu zraven še svetovna. Le tako je mogoče potem tudi primerjati kvaliteto tega, kar nam je najbližje s sodobnim kulturnim utripom v svetu.

Upamo, da bo le mogoče vodstvu RAI premagati tudi to oviro in da bodo oddaje te postaje dobile še večji in tehtnejši pomen.

Nočemo trditi, da je dramski program najvažnejši na postaji. Gotovo pa je, da je slovenskim poslušalcem zelo blizu in da prav dramska oddaja s sodobno tematiko in sodobnim reševanjem problematike lahko opravlja izredno važno vlogo. Poleg tega pa bo tudi postaja aktualna in vedno zanimiva takrat, ko bo na tekočem v vsem, ko bo sveža in vedno nova v svojem programu.

RADIJSKI PROGRAM ZA MESEC OKTOBER

POROČILA

Vsak dan: ob 7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 in 23.15.

Vsak delavnik: ob 14.30 dnevni pregled tiska; ob 12.45 Iz kulturnega sveta (France Jeza).

Vsak petek: ob 21.30 Umetnost in prita (Franc Jeza).

Vsako nedeljo: ob 9.00 Kmetijska oddaja (dr. Ivan Baša); ob 10.00 Prenos maše iz cerkve Sv. Justa, vmes pridiga g. Petra Sorlija; ob 12.00 Vera in naš čas (Stanko Zorko).

GOVORJENI SPORED

(Odgovorno urednik Ado Lapornik)

Vsak delavnik: ob 8.00 Dnevni jedilnik (prof. Adela Mesesnel); ob 11.30 do 12.10 oddaja Brezobvezno (razdeljena na dva dela, v »Drobiž od vsepovsod« (ureja Mirko Javornik) in »Predavanje« s pestro vsebino (tematika po dnevih v tednu: Po širnem svetu, Potovanje po Italiji, Žena in dom, Iz kraljestva narave, Življenja in usode, Mor-da pa tega še ne veste).

Prva polovica meseca (poletni spored):

NEDELJA: ob 17.00 uri **Novela tedna** (ureja dr. Josip Tavčar): Stendhal: »Ljubavna pijača« (5. 10.); Cellini: »Nori graščak« (2. 10.);

ob 19.00 uri: »Trgatev je tu« (vodi Drago Štoka — 12. 10.);

ob 21.30 uri: **Narava poje v pesmi** (urejuje prof. Lojzka Peterlin): »Kaj je prav res že jesen?« (5. 10.).

PONEDELJEK: ob 19.15 uri: **Radijska univerza:** Industrijska revolucija 19. stoletja.

Mala literarna oddaja (v drugem od-moru opere).

TOREK: ob 19.15 uri: **Širimo obzorja:** »Tehnika ustvarja nov svet: Avtomobil« (ing. Miran Pavlin — 7. 10.);

ob 21.00 uri: **Obletnica tedna:** »Dvajset let Monakovega« (dr. Boris Mihalič — 7. 10.);

ob 22.00 uri: **Umetnost in življenje:** »Letošnji salzburški festival« (Rafko Dolhar — 7. 10.).

SREDA: ob 18.30 uri: **Z začarane police;**

ob 19.15 uri: **Zdravniški vedež** (posve-tovalnica dr. Milana Starca).

ČETRTEK: ob 19.15 uri: **Radijska u-niverza:** Mednarodne organizacije;

ob 21.00 uri: **Ilustrirano predavanje:** Malo znane ljubezenske zgodbe iz svetovne zgodovine (avtor Vili Hajdnik, izvajajo člani Rad. odra): »Zvesta lju-bezen Roberta Louisa Stevensona (2. 10.); »Slikar Degas in baletka« (9. 10.);

ob 22.00 uri: **Iz sodobne književnosti:** Karel Mauser: »Jerčevi galjoti« (ocena prof. M. Jevnikar — 2. 10.); Quarantoti-Gambini: »Toplo življenje« (ocena dr. J. Tavčar — 9. 10.).

PETEK: ob 19.15 uri: **Znanost in teh-nika:** Utrinki - »Skrivnost ledenih dob« (10. 10.);

ob 22.00 uri: Dante Alighieri: **Božan-ska komedija - Pekel**, 34. sprev (3. 10.); zaključno predavanje (10. 10.).

SOBOTA: ob 16.00 uri: **Radijska u-niverza:** Življenjepisi mislecev;

ob 19.15 uri: **Sestanek s poslušalkami** (ureja Marjana Lapornik).

Novi zimski spored od 12. okt. dalje:

NEDELJA: ob 21.00 uri: **Narava poje v pesmi** (urejuje prof. Lojzka Peter) po naslednjem vrstnem redu: »V svoj težki sen zamaknjena je brajda«; »Jesen je že razparala poletju nabreklo cajno sadežev in žit«; »In že poti so z listjem nastlane«.

Druga polovica mes. (jesenski spored):

PONEDELJEK: ob 18.00 uri: **Radijska univerza:** Industrijska revolucija 19. stoletja;

ob 19.00 uri: **Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše** (sestavlja prof. Krasulja Suhadolc).

Mala literarna oddaja (v drugem od-moru opere).

TOREK: ob 18.00 uri: **Z začarane po-lice;**

ob 19.00 uri: **Utrinki iz znanosti in tehnike;**

ob 21.00 uri: **Obletnica tedna** po naslednjem vrstnem redu: »Wilhelm Olbers, dvestoletnica rojstva« (ing. Miran Pavlin); »Deset let od smrti Fran-za Leharja« (Mirko Javornik); »Pred 40 leti se je končala prva svetovna voj-na« (dr. Boris Mihalič);

ob 22.00 uri: **Umetnost in življenje** po naslednjem vrstnem redu: »Trije jesenski dnevi na Dunaju« (Mirko Javornik); »Pretekla gledališka sezona v Italiji« (dr. Josip Tavčar); »Stoletnica Wagnerjevega Tristana« (prof. Pavle Merku).

SREDA: ob 18.00 uri: **Radijska uni-verza:** Mednarodne organizacije;

ob 19.00 uri: **Zdravstvena oddaja** (u-reja dr. Milan Starc).

ČETRTEK: ob 18.00 uri: **Z začarane po-lice;**

ob 19.00 uri: **Sola in vzgoja** (ureja prof. Ivan Theuerschuh) po naslednjem vrstnem redu: »Kakšnih vzgojnih nav-svetov potrebujemo?« (razgovor s star-ši); »Mladina brez nadzorstva«; »Ali lahko otroci posegajo v ekonomske raz-mere staršev?« (dr. Ivan Lasič);

ob 21.00 uri: **Ilustrirano predavanje:** Malo znane ljubezenske zgodbe iz sve-tovne zgodovine (po naslednjem vrst-nem redu): »Ljubezen v džungli«; »Raf-faello Sanzio in njegova modela«; »Ja-ničar Hasan Holubad in Bizantinka«;

ob 22.00 uri: **Iz sodobne književnosti** po naslednjem vrstnem redu: »V čem je značilnost tako imenovane krščanske književnosti« (Fr. Jeza); »Anton Ingo-lič: Kje so Lamutovi?« (ocena prof. M. Jevnikar); »Estetski problemi najno-vejše italijanske književnosti« (dr. J. Tavčar).

PETEK: ob 18.00 uri: **Radijska uni-verza:** Življenjepisi mislecev;

ob 19.00 uri: **Širimo obzorja:** Mladi državljani (Tatti-Cives-Martelanc); Teh-nika ustvarja nov svet: »Vlak« (ing. M. Pavlin); Mladi državljani, 11. odd.;

ob 22.00 uri: **Znanost in tehnika** po naslednjem vrstnem redu: »Ohranjava-nje vode«; »Nova znanstvena veja — biokemija«; »Kam s smetmi?« (ing. M. Pavlin).

SOBOTA: ob 16.00 uri: **Novela tedna:** (ureja dr. J. Tavčar) po naslednjem vrstnem redu: Stjepan Ljubiša Mitrov: »Kako Crnogorka ljubi?«; Peter Ros-egger: »Kretničar«;

ob 19.00 uri: **Sestanek s poslušalkami.**

GLASBENI SPORED

Tenorist Mitja Gregorac in pianist Pavel Sivic bosta izvajala samospeve **Lajovica, Lipovška, Sivica, Manojlovi-ča in Zlatiča**. (8. okt.).

Tržaški kvartet bo predvajal Viozzi-jev **Prvi kvartet**. (5. okt.).

Gaetano Donizetti: **Don Pasquale**; zbor in orkester turinske Radiotelevi-zije bo vodil Mario Rossi. (6. okt.).

Mozart: **Don Juan** — Ouverture in koncert v G-duru za klavir in orkester; Tržaški filharmonični orkester bo vo-dil Leonard Bernstein. (7. okt.).

Bach: **Angleška suita v F-duru**; Beet-hoven: **Sonata v A-molu, op. 110** in Chopin: **Dve polki, Tri mazurke, Fan-tazija improviso in balada**. (10. okt.).

Mozart: **Kvartet v A-duru K. 298** za flavto, violino, violi in čelo; izvajajo Attilio Poluzzi, Mario Simini, Fernando Feretti in Guerrino Bisiani. (12. okt.).

Alessander Borodin: **Princ Igor**; zbor in orkester Narodne Opere v Beogru-du vodi Oskar Danon. (13. okt.).

Beethoven: **Tretja simfonija v Es-duru, op. 55**, imenovana **Eroica**; Tržaški filharmonični orkester bo vodil Ef-rem Kurz. (14. okt.).

Samospeve **Hatzeja, Berse, Matza, Gotovca** in Sirole bo pela altiska Elza **Karlovac**. (17. okt.).

Brahms: **Varjacije na Heydnovo te-mo**; Poulenc: **Sonata in Infante: Andalujski ples**; izvajal bo klavirski duo Della Pietra-Calvano. (19. okt.).

Vincenzo Bellini: **Puritanci**; Tržaški filharmonični orkester in zbor gledališ-ča Verdi bo vodil Francesco Molinari Pradelli. (20. okt.).

Hindemith: **Mathis Dar Maler**, sim-fonija in Britten: **Les illuminations**, op. 18 za sopran in godalni orkester; Tržaški filharmonični orkester bo vodil Lor-in Haazel, sopran solo Gloria Davy. (Na sporedu 21. okt.).

J. Turina: **Trio, Preludij-Fuga, Te-ma in Varjacije, Sonata**; izvajal bo Ko-morni trio iz Ljubljane. (24. okt.).

Samospeve **Volariča** in **Gerbica** bo-sta predvajala sopranistka Ileana Bra-tuž in pianist Gojmir Demšar. (26. 10.).

G. Bizet: **Karmen**; zbor in orkester pariške Comique Opere vodi Albert Wolff. (27. okt.).

Premrl: **Sinfonietta**; Škerjanc: **Kon-cert za klavir v A-molu**; Slovenski fil-harmonični orkester vodi Jakob Cipci, klavir: Anton Trošt. (28. okt.).

Organist Emilio Busolini bo izvajal **Bossijeve skladbe**. (30. okt.).

KULTURNI KOLEDAR

1. oktobra 1866 so sklenili na Dunaju mir in prisodili Beneško Slovenijo Italiji.
2. oktobra 1869 se je rodil voditelj indijskega ljstva Mahatma Gandhi.
2. oktobra 1942 je bil ustreljen v Ljubljani slikar Hinko Smrekar.
4. oktobra 1679 je umrl v Amsterdamu nizozemski slikar Rembrand van Tijn.
4. oktobra 1836 je umrlo v Rušah na Štajerskem 38 ljudi kot žrtve kolere. Ta grozoten dogodek je dal verjetno Antonu Aškercu snov za njegovo balado Ponočna potnica.
5. oktobra 1840 se je rodil skladatelj Fran Gerbic.
5. oktobra 1880 je umrl skladatelj Jacques Offenbach.
6. oktobra 1848 se je začela na Dunaju oktoberska revolucija.
6. oktobra 1918 je umrl v Ljubljani jezikoslovec Stanislav Škrabec.
7. oktobra 1842 je avstrijska vlada ustanovila v Trstu nemško gimnazijo.
8. oktobra 1826 se je rodil v Podgori pri Kamniku narodni delavec Luka Svetec.
8. oktobra 1864 se je rodil v Beogradu dramatik Branislav Nušič.
9. oktobra 1792 se je rodil slovenski slikar Matej Langus.
10. oktobra 1813 se je rodil skladatelj Giuseppe Verdi.
10. oktobra 1857 je umrl v Ljubljani izumitelj ladijskega vijaka Jože Resl.
10. oktobra 1920 se je vršil koroški plebiscit, po katerem je Koroška pripadla Avstriji.
11. oktobra 1807 je umrl v Celovcu pisatelj Jurij Japelj.
11. oktobra 1851 se je rodil v Krnu pri Tolminu zgodovinar Simon Rutar.
12. oktobra 1492 je Krištof Kolumb odkril Ameriko.
13. oktobra 1863 se je rodil skladatelj Hrabroslav Volarič.
15. oktobra 1844 se je rodil v Vrsnem pod Krnom Simon Gregorčič.
17. oktobra 1849 je umrl v Parizu poljski skladatelj Friderik Chopin.
17. oktobra 1901 je umrl pisatelj Jakob Alešovec.
17. oktobra 1929 je bil ustreljen istrski rodoljub Vladimir Gortan.
18. oktobra 1869 je umrl v Kranju pesnik Simon Jenko.
18. oktobra 1868 se je zbralo nad 10.000 goriških Slovencev na ljudskem taboru v Sempasu.
19. oktobra 1942 je bilo v Mariboru ustreljenih 174 talev.
20. oktobra 1855 je umrl v Ljubljani slikar Matevž Langus.
20. oktobra 1861 je zagorela v Ljubljani plinska luč.
23. oktobra 1848 so v Trstu ustanovili prosvetno društvo »Slavljanski zbor«.
26. oktobra 1850 se je rodil slikar Janez Subic.
27. oktobra 1782 se je rodil italijanski virtuoz Niccolo Paganini.
27. oktobra 1835 se je rodil v Podreči na Šorskem polju pesnik Simon Jenko.
27. oktobra 1883 se je rodil pri Sv. Luciji pisatelj Ivan Pregelj.
29. oktobra 1918 oklicana v Ljubljani slovenska vlada, kar je pomenilo odcep slovenske zemlje od razpadle avstroogrške monarhije.

ZVEZDE UGAŠAJO

(Nadaljevanje s strani 169)

Konec aprila in prvi dnevi maja so bili dnevi zmešnjave. Nihče ni več delal. Vsakdo je lahko šel, kamor je hotel. Toda kam? Nejc je bil tako slab, da ni mogel na pot. Čakal je. Zdravnik je iz dolžnosti do poklica in ljubezni do bolnikov ostal na mestu in čakal novega gospodarja. Vse zaloge živeža so pošle, zdravil ni bilo in tudi bolniško osebje je izginilo. Kdor je le mogel, je odšel na pot proti svojemu domu. Samo zdravnik s sto petdesetimi bolniki se ni mogel ganiti.

Za barakami je zašumelo in razločili so se motorji. Dospela je vrsta lepih zelenih avtomobilov z znakom belega križa. Zdravnik se je oddahnil. Predenj je stopil mlad ameriški častnik in dejal, da mu je že vse znano. »Bolnikov imate 150. Vi ste zdravnik na mestu. Tu imate najpotrebnejše: hrano, zdravila, perilo, odeje in drugo. Ostanite na svojem mestu. Od danes dalje ste zdravnik ameriške vojske in svoboden človek, vi in vaši bolniki. V kratkem pričnemo z repatriacijo bolnikov, ki so sposobni za na pot...«

Zdravnik je debelo gledal. Ni vedel, da je konec vojne tako enostaven. Šel je med svoje bolnike, jim delil cigarete in čokolado. V bolnišnici je postalo na mah prijazno. Čez nekaj dni je prišla komisija in začela s popisovanjem bolnikov, od kod so, kam žele, so sposobni za na pot in podobno.

Nejc je bil šibak, a se je držal s silo na nogah:

»Moram vzdržati, moram domov,« si je vtepal v glavo. Dovolili so mu, da je šel na transport. O, če bi bil zdrav, kako lepa bi bila ta pot domov, v svobodo. Pa je bila vseeno lepa, saj se je vračal v Jernejevo, pa čeprav na Lenkin grob. Bil je brez načrtov. Kar je bilo v njem, je bila ena sama želja, priti čimprej domov.

Dospel je. Jernejevo je bilo še vedno v ruševinah. Ljudje so vedeli, da je konec vojne. Vrnili so se s planine in začeli pospravljati ruševine. Toda bilo je žalostno. Ko se je vrnil Nejc v Jernejevo in srečal prve znance, ga ti niso poznali. Nejc jih je nagovoril in niso verjeli. Spraševali so po drugih, ki so jih prav tako odpeljali. Nihče se ni več vrnil. Ko je Nejc zvedel, da so mater našli mrtvo pod ruševinami in da so jo pokopali poleg očeta, mu je bilo strašno. Zopet en grob več. Sedaj je bila mera polna. Domača vas v ruševinah mu je zaplesala pred očmi, da je omahnil. Spravili so ga v prvo hišo in mu postregli. Poklicali so gospoda Jošta in mu povedali, da se je Nejc vrnil, a da je omahnil. Gospod Jošt je vzel poslednje olje in hitel. Nejc je še prišel k sebi, se potožil gospodu Joštu in še tisto noč mirno zaspal za vedno. Zaspal je brez boja, saj je umrl doma, blizu grobov svojih dragih.

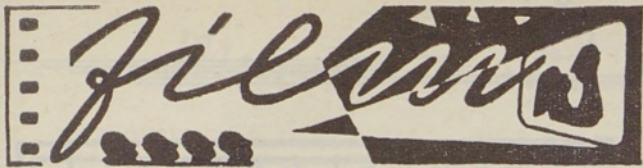
Gospoda Jošta so vprašali, kje naj pripravijo Nejcu poslednjo postajo. Gospod Jošt ni pomišljal. Naj vsaj sedaj najde pri Lenki zaželeni skupni dom in mir v domači grudi. Ko je grobar kopal ob Lenkinem grobu Nejcu poslednji dom, je zadel ob nekaj trdo kovinastega. Postal je pozoren. Odmetal je zemljo in spoznal domači zvon, ki ga je Nejc zakopal in skrnil pred vojnimi grozotami. Obvestil je gospoda Jošta. Gospod Jošt prvi trenutek ni mogel verjeti. Ko pa so zvon odkopali in potegnili na trato, so videli, da je zvon popolnoma ohranjen. Treba ga je bilo samo obesiti v lino in vkleniti v jarem pa bo zopet pel.

Gospod Jošt je odredil, naj bo Nejčev pogreb šele naslednjega dne, ko bo zvon že visel v linah.

Ko je bil zvon zopet doma, se je prvemu oglasil Nejcu, ki ga je bil rešil. V grob, kjer je bil skrit zvon, pa so poleg Lenke položili Nejca.

*Večer
na mozju*

Saša
Martelanc

VIDELI SMO „NINOČKO“

Film je pravzaprav zelo minljiva stvar. Ne mislim pri tem samo na duhovno, estetsko in umetniško plat, temveč tudi na povsem stvarno. Če si človek zaželi neke starejše knjige in je ne dobi v knjigarni, gre lepo v knjižnico in jo lahko prebere. Če si pa človek zaželi po dolgih letih spet gledati neki star film, mu je to enostavno nemogoče. Sicer obstajajo takomenovane kinoteke, torej neke vrste knjižnice za stare filme. Vendar so to v bistvu bolj muzeji, kamor ima dostop redke krog izbranih sodelavcev in članov. Ostali si moramo pač neki film še naprej — samo želeti.

Vendar pa se tu in tam kak film po mnogih letih spet pojavi na belih platnih. Mnogokrat je nekoliko prirejen: nemim filmom dodajo zvočno in glasbeno opremo, dasi se igralci še vedno izražajo le z mimiko. Včasih pa jih tudi popolno ozvočijo. Gre pa tudi za filme, ki so že ob njihovem nastanku »prebili zvočni zid«, da se tako izrazimo. Nekaj takega je z »Ninočko«, ki je bila pred nekaj časa za prav kratko dobo v nekem tržaškem kinu. Glavna vloga: Greta Garbo.

O tej »božanski« igralci se je že preveč pisalo — in se v čedalje neumnejših oblikah še zdaj mnogo piše — da bi tudi na tem mestu bilo o njej govora. Vendar pa gre za nekaj drugega. Pisec tega sestavka spada v generacijo, ki je ob času največjih triumfov nepozabne švedske igralke še vlekla dudko in se bolj ali manj neudobno premetavala po plenih. Skratka, o Greti Garbo smo že mnogokaj slišali, igrati je nismo pa še nikdar videli. Zato ni čudno, da je ta ali oni izrabil ugodnost in si ogledal film, o katerem govori naš naslov.

Oboževalci nordijske Grete naj mi ne zamerijo, če me je »Ninočka« bolj zanimala kot pa njena ustvarjalca. Brez dvoma je Greta Garbo igrala boljše, večje in trajnejše vloge kot pa v tem filmu. A ne gre le za to. Če sem šel v kino zaradi velikega imena glavne junakinje, sem pa odšel iz njega z drugačnimi problemi, dasiravno ne preglobokimi.

»Ninočka« je veljala in še velja za klasično filmsko satiro na komunizem, oziroma točneje na sovjetsko Rusijo. Tu moram ponovno ugotavljati, da je za satire na splošno čas mnogo neizprosnejši sodnik kot pa za resna dela. Zelo globoko in zelo splošno človeške morajo biti, če hočejo obdržati svojo svežino v desetletjih. »Ninočka« je pred časom kapitulirala v vsakem pogledu. Ne mislim zaiti na polemično področje, vendar pa sem ob gledanju tega filma imel enake občutke kot ob pogledu na fotografijo štiriletnega Adolfa Hitlerja, ki se pristrčno igra z mucko. Primera je pač čudna, toda med nami in nastankom tega veselega filma je še finska vojna, varšavska vstaja, Koreja, Budimpešta... Po vsem tem je plitvi zahodni človek spoznal vsaj eno: da za komunizem ni več prostora v operetah.

In »Ninočka« je dejansko opereta. Ne v glasbenem pomenu te besede, pač pa po lahkotni, veseli vsebini, kjer je namesto ironije groteska, namesto obtožbe šala in namesto morale bogata, pisana scena. V Pariz pridejo trije odposlanci moskovske vlade, ker rabijo kreditov. Vsi trije so prav operetno karikirani: s kučmami, vedno lačni in žejni, stalno pripravljene, da za prijazen pogled »kapitalistične« sobarice izdatno odstopijo od svoje proletarske pravovernosti. V tem filmu je že čutiti to, kar bo pozneje postalo usodno za odnose med vzhodom in zahodom: na vzhodne goste gledajo Parižani z rahlim zaničevanjem in v vsem filmu je čutiti, da se po svojih operetnih predstavnikih zahod postavlja po robu vzhodu ne z globoko, človečansko in moralno protiidejo, pač pa z aduti, kot so eleganca, nek »ésprit«, ki ni bil nikdar točno opredeljen, in pa naduto svetovljanstvo, kjer mislijo, da obstaja edini antagonizem med vzhodom in zahodom v primerjavi kučma — frak.

»Ninočka« prikazuje tudi življenje v sovjetski Rusiji. Marsikaj je resničnega ali vsaj dobro simbolizirano: taka je npr. povorka po moskovskih ulicah, kjer nosijo množice v rokah ogromne, enake slike znanega očeta narodov. Toda vse vzbujajo smeh, samo smeh. Za tragiko ni nikjer prostora. Gledalcu se smejalne gube na obrazu porazgubijo le ob osladni sentimentalnosti, ki je v svojem zaključku (Ninočkin beg in srečanje z zahodnim zaročencem v Carigradu) razveseljivo dejstvo za solzave gledalke srednjih let, je pa logično in politično nemogoča stvar. Razumem, »Ninočka« je namenjena smehu in ne resnim problemom. Tisoči in tisoči so se desetletja ob njej zabavali za poldrugo uro svojega prostega časa. A najbistrejši ljudje so že takrat vedeli to, kar je danes jasno nam vsem: ob zločinu se človek ne more zasmejati.

Prizor iz slovenskega filma »Svet na Kajzarju«

Potovanje okrog sveta v 80 dneh

Plod največjih in poslednjih prizadevanj tragično umrlega filmskega producenta Mike-a Todda je končno tudi tržaškimi gledalcem na razpolago. Mnenja o tem filmu so precej osebna. V splošnem pa bo držalo, da gre gledalec v dvorano s preveliko dozo pričakovanja, zato je lahko ob koncu rahlo razočaran. Ali pa spet ne — gre pač za osebne okuse. Neizpodbitno drži, da takega razkošja scenerije že dolgo nismo videli. Prav zato se morda zgodba, ki je dokaj povprečna, kljub velikemu geniju Julesa Verna, v tem blišču in bogatiji razgubi. Pač pa je v režijskem pogledu film dobro izdelan. Tudi posamezni tipi so prav spretno izbrani. Prav tako so komični prizori zelo pozorno in včasih naravnost duhovito izdelani, posebno velja to za prikaz angleške tradicionalnosti in starokopitnosti, ki si jo Amerikanci zaradi svojega kompleksa mladega naroda še posebno radi privoščijo.

Posebna pripomba velja še za zaključnih deset minut, kjer je po zaključku filma kot takega naveden seznam igralcev in sodelavcev. V skicah in karikaturah, barvnih in likovnih vragolijah se pred gledalcem razvrstijo osebe, ki so imele pri filmu karkoli opraviti: vse je tako originalno, kot tega še nismo nikjer srečali. Vendar pa moramo tudi tu pristaviti piko na i. Ves film je postavljen — tako po kostumih kot tudi po običajih — izrazito v devetnajsto stoletje. Ta zaključni del pa je povsem moderen, prikladen bolj veži kina, kjer so ta film pri nas predvajali, kot pa slogu filma kot takega. Zgleda kot Picassova slika na razstavi impresionističnih del.

Švejk na platnu

Če je Remarqueov roman »Na zahodu nič novega« način opisovanja vojnih grozot, je »Švejk« drug, nič manj učinkovit in antimitarističen način. Kar doseže Remarque s strahotami, iskanimi aforizmi in tragičnimi paradoksi, to je dosegel Hašek s humorjem, satiro in vojaško surovostjo, za katero se pa skriva isti odpor, ista obsodba vojne.

»Dogodivščine dobrega vojaka Švejka« je predvsem knjiga za tiste, ki so prvo ali tudi drugo vojno aktivno doživeli. Morda je s filmom, ki so ga v barvah posneli Čehi, za spoznanje drugače: morda je v filmu nekaj iskane komike, ki je dobrodošla različnim plastem gledalcev, a je bolj prikrojena točno določenim učinkom kot pa osnovni zamisli že davno preminulega pisatelja.

Kljub vsemu pa je film po splošnem mnenju uspel. Doslej je to prva filmska priredba, ki se je romanu in še posebej njegovim tipom zelo približala. V tem je, poleg ostalih vrlin, ki so bile prenesene iz romana na platno, eden največjih uspehov tega filma. Ni verjetno, da bi ga v doglednem času lahko gledali tudi v našem mestu.

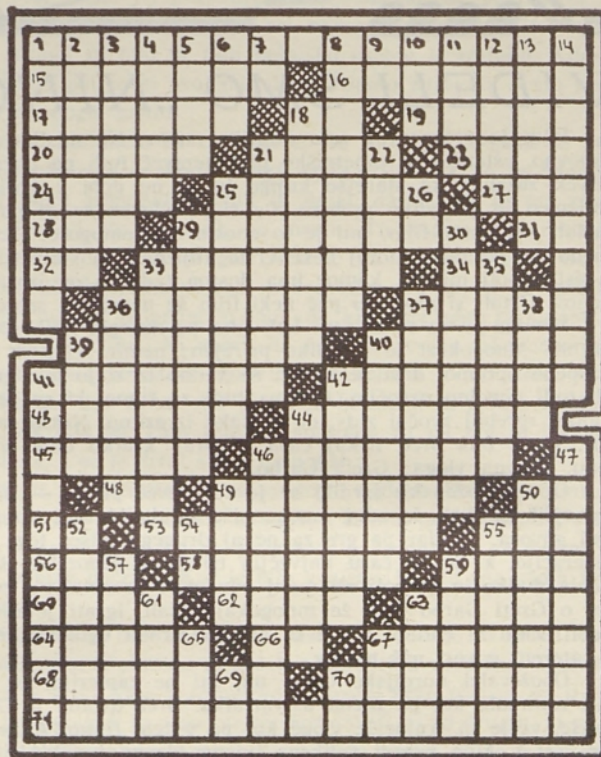

KRIŽANKA

(50 točk)

Vodoravno: 1. diplomatsko predstavništvo tuje države; 15. evropsko gorstvo; 16. žejen krvi; 17. udje bratovščine; 18. osebni zaimek; 19. Verdijeva opera (fon.); 20. nas loči od prostakas 21. povezava (tož.); 23. koralni otok; 24. žila dovodnica; 25. jih prodajajo na stojnicah; 27. začetek imitacije; 28. družinski član; 29. pomirjevalna sredstva; 31. prvi dve črki primika slovenskega pisatelja balad in romanc; 32. kazalni zaimek; 33. dam povelje, ukažem; 34. nota; 36. narobna slika v fotografiji; 37. so na drevesu; 39. klic v sili; 40. dnevni uradni razglas; 41. kraj ob bivši jugoslovanski italijanski meji; 42. predelavec pri gradbenih delih (dv.); 43. ga, imamo, kadar si kaj privoščimo; 44. pisatelj, ki živi na Tržaškem; 45. domače moško ime; 46. dodelan; 48. latinski kazalni zaimek. 49. dokončno urezan; 50. tretja in četrta črka besede pod 70. vodoravno; 51. starorimska utež in novce; 53. s tremi rokami; 55. medmet; 56. glasbilo; 58. gora ob Kotorskem zalivu; 59. pri-zorišče; 60. upanje (lat.); 72. kamor posije sonce, ni...; 63. klone; 64. ko še ni bilo petrolejk, so svetili s...; 66. prvi dve črki igre, ki ima zlasti pri Slovanih mnogo ljubiteljev; 67. pre-motil; 68. majhen vol; 70. ni vojna ne mir; 71. posnemajoč naravne glasove.

Navpično: 1. hoditi zvečer na obisk; 2. našitek; 3. neobde-lan svet; 4. popolnoma podobna; 5. orodje; 6. osebni zaimek; 7. kratica za silicij; 8. eden izmed sklonov; 9. del napisa na križu; 10. moško ime; 11. jo režejo na Ljubljanskem barju; 12. počasi goreti; 13. domača žival (daj. dv.); 14. nas obdaja; 18. hrvatski ban; 21. točenje vode; 22. drugi oče; 25. se bavi z glinastimi izdelki; 26. prvi dve črki imena pisatelja »Visoške kronike«; 29. palma, katere stržen daje užitno moko; 30. pre-prost, kmetski; 33. podeljuje službe in časti sorodnikom; 35. del noža (rod. mn.); 36. jeklit, napraviti orodju jekleno zrno ali rezilo; 37. manj znano moško ime; 38. domače moško ime; 39. primitivno orožje (dv.); 40. človekova nadloga; 41. industrija, katere izdelke rabijo povečini šivilje in krojači; 42. pereči ogenj, drevesna bolezen; 44. pripada umestnemu slogu; 47. dežela na

evropskem severu; 47. brez čuta za pravnost in poštenje; 49. Bog (špan.); 50. žalne pesmi. 52. mesto v severozahodni Madžarski; 54. druga in peta črka besede pod 16. vod.; 55. slovenski skladatelj; 57. domenjena besedica; 59. premoti, spravi ob zavest; 61. s kom (hrv.); 63. vrhnji del stene; 65. domač naziv za starega očeta; 67. gleda, motri; 69. latinski veznik; 70. italijanska reka.

REŠITVE

IZ ZADNJE ŠTEVILKE

STOLP

Antarktika	Ivan Trinko
Latovščina	Kresovanje
Opisovanje	Madagaskar
Julij Cezar	Enakonočje
Zidani most	Dvokolnica
Gorgonzola	Avtonomija
Repentabor	Nizozemska
Anaksagora	Avtodidakt
Dalmatinec	

Prve črke od zgoraj navzdol: Alojz Gradnik, Medana.

POSETNICA

Nabrežinski kamnar

MAGICNI KVADRAT

Bazar	Agata	zaliv
Atila	ravan	

DOPOLNILNICA

VSAritev	KJErkoli	SVOboda
JESeter	REČenica	EKOnomat
VArCnost		

Vstavljene črke povedo: Vsak je svoje sreče kovač.

1 2 3 4 5

1				
2				
3				
4				
5				

kraj na Notranjskem

napad

kemična prvina

tekmovalna skupina

vrsta čolna

1 2 3 4 5

1				
2				
3				
4				
5				

del Trsta

peta igra

del stadiona (tož.)

gora na Primorskem

Ugankarsko stran urejuje dr. Iv. Artač.

Mnenja o MLADIKI

JOŽE OVSENEK iz USA: Naslednje bi Vam rad rekel o reviji: Lanskega letnika ne poznam, gledam jo v zrcalu prvih treh številok letošnjega leta in reči smem, da je uredništvo izbralo posrečeno pot, po kateri naj stopa Mladika, da bo izobraževala, vzgajala in zabavala čim širše plasti slovenskega naroda. Cestitam Vam in želim čim lepših uspehov. — Nam, »tujcem« pa je Mladika draga vez z domovino. Komunisti so mi tako kruto iztrgali iz srca ljubezen do naše lepe slovenske zemlje, tako surovo, da na svojo nekdanjo tako ljubljeno domovino, niti pomisliti nisem mogel. — Naenkrat pa berem v Mladiki: Tam, kjer murke cveto... Poznal sem to krasno pesem in vsa moja družina je ob nedeljskih slovenskih radijskih oddajah nestrpnost čakala, kdaj začno murke cveteti. Lovimo besedilo, a ga še nismo popolnoma dognali. Moji družini in meni je to najlepša pesem

Mladike se veselim. Rad bi tudi kaj prispeval vanjo, pa ne vem kaj...

T. M., Ljubljana

Včeraj sem prejel Mladiko. Stevilka ni slaba, za spoznanje se mi je zdela prejšnja boljše. Grafično kar gre, nekatere stvari pa bi se dale izboljšati. Pogumno naprej!

M. S., Amerika

Ali nimate več pesmi, da jih tako malo objavljate? Pesem se mi zdi kot odih v reviji. Pošiljam Vam nekaj svojih, če so uporabne.

Sp., Koper

Zelo mi je všeč, da ste določili radijski rubriki več prostora. Tako imamo zdaj važnejše oddaje vsega meseca pred seboj. Ali ni mogoče objavljati več novel? Čeprav lahko značaja. Človek rad bere lepo, pa kratko.

M. U., Sv. Ivan

Konzorcij Mladike razpisuje nagradni natečaj za načrt naslovne strani Mladike za prihodnje leto.

Format revije ostane isti kot doslej. Podoba naslovne strani naj izraža poslanstvo, ki ga revija ima. Vse drugo je prepuščeno umetnikom samim.

Načrte pošljite do 15. decembra t.l. na uredništvo Mladike, c. Trento 2, Trst.

Nagrada znaša 5.000 lir.

in obžalujemo, da je še ni na plošči. Iz Vašega članka sem izvedel ime skladatelja, g. Slavka Avsenika in namen pesmi: Begunje, Draga, Begunjščica... Gospod Slavko je postavil svoj rodni vasi monumentum aere perennis, meni pa je prvi vrnil kos domovine, ki mi je bil najljubši... Ako imate stike z g. Avsenikom, izročite mu prosim, moje čestitke. Pozdrav!

Jože Ovsenek

Vam in tudi ostalim rojakom bi želeli še dalje biti vez z domovino. Zahvaljeni za toplo misel.

»Sporočam Vam, da sem prejel Mladiko. Za prijaznost se Vam najlepše zahvaljujem. Mesečnik mi je zelo všeč. Človeka, ki živi v popolnoma tujem okolju, še posebno razveseli bogastvo in lepota slovenskega jezika, ki ga posreduje revija...«

Ing. S. V., Linz, Avstrija

»Mladika je pač prva mladika, ki ji do drevesa še mnogo manjka... Važno je, da list obstane. Ali delajo mladi kaj pri Mladiki? Mislim vsaj na tehnično delo, ki je v zvezi z izdajanjem lista. V to jih je treba uvesti...«

Dr. J. V., Cleveland

Dobil pošiljko. Prebral vse. Ugotavljam velik napredek Mladike.

Dr. J. V., Cleveland

Všeč mi je revija, le malo pretežka za preproste bralce. Vem, da ne morete vseh zadovoljiti in se ne morete ozirati na vse. Vendar upoštevajte, kjer se da.

T. T., Trst

Roman v nadaljevanjih mi je všeč, le rada bi, da bi ga bilo več objavljenega v eni številki. Zdjaj komaj začnem brati in že je konec. Upam, da bo izšel v ponatisu v knjigi.

L. V., Barkovlje

Ali bi bile lahko kritike knjig ob robu bolj informativne kot pa strokovne? Zde se mi preveč natančne.

A. Z., Trst

Če mogoče dajte dosti slik v vsako številko. Vem, da to podraži, a vendar človek najprej pogleda sliko. A s tem nočem reči, da me ostalo ne zanima.

P. P., Opčine

Poslušam po radiu mnenja o Mladiki in berem mnenja po časnikih, v kolikor ga sploh povedo. Vidim, da so misli med seboj zelo različne. A eno se mi zdi usodno: da vsakdo nekako pripoveduje, kaj si on želi, ne poglobi pa se v načrt, ki ga imajo izdajatelji. Najprej je treba vedeti, kaj oni hočejo, potem pa pomisliti, v koliko so dosegli to, kar so želeli.

Pišite tudi vi, kaj mislite o reviji!

Literarni pogovori

Po počitnicah. Naši sodelavci so v počitnicah marsikaj doživeli in svoja doživetja prelili v novele in črtice; za romane še ne vem. Marsikaj od vsega poslanega pride na vrsto.

To pa ni za vas. Tako nekdo piše. »Zgodba je taka, da ni za Mladiko.« Ne vem, kaj ni za »Mladiko«. Če je vaša novela, oziroma pesem, umetniško kaj vredna, je za našo revijo. Če pa hočete reči tako kot pravijo otrokom: »To pa še ni zate,« potem pa ste ali domišljavi, ali pa je Vaša stvar majhne literarne vrednosti. S tem v zvezi bi lahko več govorili o bistvu prave umetnine. Vsekakor: če ste mnenja, da ni vaš dragoceni prispevek za Mladiko, ga kar ohranite zase ali objavite kje drugje.

Lahko vržete v koš, pišete (J. K.). Za to številko je prispela vaša pesem malo prekasno. Pač pa pride prihodnjici na vrsto. Čeprav že dalj časa ne pišete, kot pravite, mislim, da bi lahko še kaj lepega ustvarili. Pošljite! Zahvaljeni tudi za to, da boste skušali najti več naročnikov.

Danica. Vaša novela »Odpusti mi« je vsekakor za 15-letno dekle precej dobro napisana. Seveda ima začetne napake: jezikovne, gostobesednost, v kateri se zgublja zanimivost dogodka in podoben. Vendar se mi zdi, da boste te nedostatke z lahkoto odpravili. Verjetno ste poslali prispevek tak, kot ste ga prvič napisali. Vidite, to je šele osnutek. Potem morate še in še brati! Poslušajte, kako zveni. Čutili boste, katera beseda je odveč, potem se vam bo zadel besedni red nemogoč. In boste črtali, spreminjali. Ko boste potem brali, boste končno spoznali, da je v vsem nek ritem in da vam vsa zgodba zveni ni. Berite dosti kake izdelane črtice in se poslušajte, ko berete. Berite Cankarjeve, Cevčeve, Beličičeve najlepše črtice. Potem skušajte pisati. Motiv pa poiščite v Nabrežini: v kamnologu, na postaji, na polju za vasjo, v sanatoriju... Tako bo imela vaša zgodba neko ozadje in neka tla. Poslušajte, kako ljudje pri vas govore in pa — toliko tudi doživljajo. Morda vam vse to da kako misel, ki je ne more najti nihče drug v Dolini ali na Opčinah. Samo vi v Nabrežini. Poskusite!

Benečanka. Prav čakali smo kakega prispevka iz Beneške Slovenije. Zdjaj boste nabirali kostanj, polja ste že pospravili, v gozdovih delajo možje in fantje. Vi pa pišete osladno zgodbo iz mesta. Pišite o svojih ljudeh, o njihovem trpljenju in veri, o svojem življenju med ljudmi. Tako bo barvitost prispevkov večja, vi pa boste napisali nekaj, česar nihče drug v Sloveniji ne more. Dajte!

Jesen. (S. D.) Pesem je preveč dosledna kopija Kocbekovih pašnikov in hrzanja konj in duha po izabeli. Sprostite se vplivov in predstavite svoja doživetja na Kras!

Drugim prihodnjic.

Jože Peterlin

Za dobro voljo

Victor Mc Patrick, mlad Irec, je prišel v London iskat dela. Dobil ga je v neki restavraciji. Bil je zelo simpatičen in se je vsem priljubil, posebno ker je bil vedno otožen. Nekega dne pa je dobil pismo iz rojstnega kraja in njegov obraz se je razjasnil.

»Dobre novice?« ga je vprašal kuhar.

»Žena mi piše,« je odgovoril Irec.

Kuhar je radovedno poškilil na list in začuden opazil, da je nepopisan.

»Toda, saj ni nič napisanega,« je vzkliknil.

»Seveda,« je pojasnil Victor. »Z ženo sva skregana in že ves mesec nič ne govoriva.«

Nekega zelo vročega popoldneva kupi gospa Levi pahljačo za en denar od kramarja, ki je prodajal pred hišo na vozičku. Čez kako uro priteče vsa jezna nazaj in kaže razbito pahljačo kramarju. Ta jo vpraša:

»Kako pa ste jo razbili?«

»Ja, pred obrazom sem jo gibala. Kako drugače naj bi jo razbila?«

»To se lahko dela s pahljačo, ki stane 5 denarjev,« ji odgovori kramar. »Z eno za en denar pa je ravno obratno: pri miru morate držati pahljačo in gibat obraz.«

»Ali ste oddali pismi, kateri sem vam izročila?«

»Da, na glavni pošti. Toda opazil sem, da ste nalepili znamko za 25 lir na pismo naslovljeno v inozemstvo, na pismo za Trst pa 60 lir.«

»Oh vraga, kakšna neprijetna pomoč!«

»Ne ne, sem vse lepo uredil, gospa. Zamenjal sem naslova.«

»Pepe, popravi sledeči stavek: »Dekleta naravno lepše izgleda kot fantje.«

Pepe: »Dekleta umetno lepše izgleda, kot fantje.«

Dva pariška Zida, François in Louis, sta se skregala zaradi neke gospe. In ena beseda vleče drugo, dokler se nista sporazumela za dvoboj s pištolo v Bois de Boulogne.

Ob sedmih zjutraj določenega dne pride Louis s pištolo na kraj boja skupaj z drugim prijateljem in zdravnikom. Kmalu nato pride sel s sporočilom Françoisa.

»Dragi Louis,« se je glasilo sporočilo, »če sem v zamudi ni treba čakati. Kar začni streljati.«

Nekega dne hodi nekdo po kremelj-skih hodnikih in kriči: »Hruščev je idijot! Hruščev je idijot!...«

Takoj ga primejo in zapro. Postavijo ga pred sodišče, kjer mu naložijo dvaindvajset let ječe, in sicer dve leti zaradi sramotitve take osebnosti in dvajset let zaradi izdaje državne tajnosti...

MLADIKA prihaja v slovenske družine, na vas in v mesto. Kupujte in obiskujte tvrdke, ki oglašajo v Mladiki!

Zobozdravnik dr. STANISLAV PAVLICA

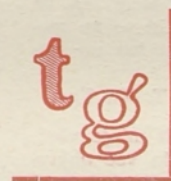
ordinira vsak dan od 9 - 13 in od 17 - 19

v svojem laboratorju v TRSTU
cesta Cecilija de Rittmeyer, št. 13
Telefon 31-813

Vse potrebščine za šolo - zvezke - knjige - polnilna peresa itd. dobite v trgovini

Fortunato, naslednik

TRST - ulica Paganini 2 [poleg cerkve sv. Antona Nov.]

TISKARNA

graphis TRST

ULICA SV. FRANČIŠKA 20 — TEL. 29-477

vam hitro, solidno, poceni in lično izdela
kakršnokoli tiskovino (poročna oznanila, voščila, posetnice, pisemski papir itd.)

Vedno vam bo

prijazno in solidno

postregla s svežim mesom

mesnica
ARTURO ŠVAGEL

V Rojanu, cesta Montorsino 13
Tel. 38695

CENA LIR 100.-